

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання

Кафедра теоретичної психології

**ПСИХОКОРЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

освітнього ступеня «бакалавр»

Тараса ГЛАДКОГО

4 курсу заочної форми навчання

спеціальність 053 «Психологія»

ОПП «Психологія»

Науковий керівник

кандидат психологічних наук

Оксана БОРИСЕНКО

Рецензент

кандидат психологічних наук, доцент

Олександр КУЦІЙ

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«04» квітня 2022 р., протокол № 9

завідувач кафедри теоретичної психології

доктор психологічних наук, професор

_____ **Зоряна КОВАЛЬЧУК**

Львів

2022

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДНОГО ШКІЛЬНОГО.....	5
1.1.Феноменологія молодшого шкільного віку	5
1.2. Особливості навчальної діяльності молодшого школяра	10
Висновки до першого розділу	20
Розділ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	22
2.1. Опис підготовчих етапів емпіричного дослідження	22
2.2. Опис результатів емпіричного дослідження.....	30
2.3. Аналіз та інтерпретація кореляційних зв'язків та факторного аналізу навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку	35
Висновок до другого розділу.....	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ	46

Вступ

Актуальність дослідження даної теми зумовлена тим, що молодший шкільний вік є одним з основних періодів у житті людини, закладається великий масив перетворень, що має вагомий вплив на всю індивіда подальшу життєдіяльність. Розвиток процесів пізнавальних процесів у цьому періоді особливо актуально: оскільки в цьому віці відбуваються зміни мікросоціальних умов, зміна соціального та сімейного середовища, навчання у початковій школі, що має особливу свою специфіку. І від того, наскільки якісно буде проходити адаптації процес на цьому часовому відрізку, буде залежати не лише успішний характер навчання у школі, але і подальша уся здатність до саморозвитку індивідуального.

Важливо зазначити, що від 6-ти до 11-ти років - особливо важливий етап для фізичного, соціального та психічного розвитку дитини. Дитина стає школярем – тобто кардинально змінюється її соціальний статус, що веде до перебудови всієї структури дитини життєвих відносин.

Об'єкт дослідження – учень молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – навчальна діяльність учнів молодшого шкільного віку як фокус психокорекційної роботи.

Мета. Експериментальне обґрунтування методів психокорекції навчальної діяльності молодшого школяра.

Завдання :

1. Здійснити теоретичний аналіз психології молодшого школяра та особливостей його навчальної діяльності.

2. Здійснити підбір та апробацію методичного інструментарію дослідження взаємозв'язку навчальної діяльності та психологічних особливостей молодшого шкільного віку.

3. Провести емпіричне дослідження впливу психологічних особливостей молодшого шкільного віку на навчальну діяльність.

4. Виконати інтерпретацію результатів дослідження з подальшим формулюванням рекомендацій.

5. Розробити програму психокорекційної роботи по покращенню навчальної діяльності молодших школярів та провести її апробацію.

Теоретична та методологічна основа дослідження: Особливості навчальної діяльності молодшого шкільного віку учнів досліджувало багато зарубіжних та вітчизняних і психологів та педагогів, зокрема Я.Л. Коломинский, Л.С. Виготський, Д. Б. Ельконін, І.В. Дубровіна, Е. Еріксон А.Ф., Ануфрієв, С.М. Костроміна та інші. Особливості та причини неуспішності шкільної досліджували А. Смирнов, А. Леонтьєв, О. Лурія.

У ході дослідження були використані такі методи теоретичного аналізу: аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія

Методом емпіричного дослідження обране тестування з використанням дитячого варіанту особистісного тесту Р. Кеттела, тесту типології мотивів навчання «Драбинка мотивів» (А.І.Божовіч, І.К.Маркова), методики діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса, методики діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Парафіян.

Для статистичного опрацювання отриманих результатів був використаний кореляційний та факторний аналіз.

Характеристика групи досліджуваних: у досліджуванні беруть участь 50 школярів молодших класів віком 6-11 років.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДНОГО ШКІЛЬНОГО

1.1. Феноменологія молодшого шкільного віку

Згідно періодизації, запропонованою педагогами та психологами, життя дітей від семи до одинадцяти років має назву молодший шкільний вік. Він означається дуже важливою подією дитячому житті - вступом до школи.

Коли дитина іде до школи, вона автоматично починає займати абсолютно місце нове у системі людських відносин: бо, в неї з'являються обов'язки постійні, що пов'язані з діяльністю навчальною. Батьки, дорослі, вчителі, спілкуються з дитиною, як із тою, що взяла зобов'язання на себе (з примусу чи вільно) вчитися, як інші всі діти в її віці. Отже, вона має можливість відкривати для себе місце нове у соціальному просторі людських відносин [27].

До цього часу, дитина вже достатньо чого досягла у соціальних відносинах: вона у родинно- сімейних відносинах орієнтується, вміє вибороти собі таке бажане і відповідне соціальним статусом місце серед близьких та рідних. Вона вже трохи вміє будувати відносини з однолітками та дорослими: має навички самодисципліни, уміє змінювати свою поведінку, відповідно обставинам, бути наполегливою у своїх бажаннях. Вона починає розуміти, що її вчинків і мотивів оцінка, визначається не лише її ставленням власним до себе самого («Я є хороший»), а й тим, як вчинки її виглядають в оточуючих людей очах. У неї вже достатньо добре розвинені здібності рефлексивні, бо в період дошкільного дитинства в особливостях відносин з однолітками і дорослими, вона навчилася рефлексії. В нових умовах соціальної взаємодії, у школі, такі придбані здібності рефлексивні, слугують дитині добрим ґрунтом при вирішенні ситуацій проблемних ситуацій у відносинах з однокласниками і учителями. Водночас, діяльність навчальна вимагає від дитини рефлексії особливої, яка пов'язаної з операціями розумовими: навчальних завдань

аналізом, організацією та контролем виконавчих дій, а також контролем за мнемонічними діями, увагою, за плануванням та вирішенням завдань.

У такому віці важливим досягненням в особистості дитини розвитку є домінування мотиву «Я мушу» над мотивом «Хочу Я». Бо сила волі - це діяльна сторона розуму і морального почуття людини. У молодшому віці шкільному, велику роль відіграють почуття вольових вчинків, які стають нерідко мотивами поведінки. На цьому етапі розвиток волі та почуттів, проходить у постійній взаємодії. Почуття, в одних випадках, сприяють волі розвитку, а в інших - гальмують. Під впливом шкільного оточення, бурхливий розвиток почуттів моральних (товариства, відповідальності, почуття обов'язку та ін.) стає до третього класу учнів мотивом вольових вчинків. Для початку, ці емоційні спонукання особистими мотивами визначаються. Для учнів першого – другого класів традиційна відповідь на питання «чому він не пішов гуляти», відповідає так: «Боюся, завтра двійку отримаю», «Мама буде сварити», і т. д. Тоді, як до третього класу почуття стають більш соціальними стають: «Треба обов'язково, вивчити уроки, а то отримаю двійку», « Так, я можу клас підвезти». Навчання у школі - сприяє розвитку якостей вольових молодших школярів, вимагає від них виконання обов'язкових завдань, усвідомлення, регулювання поведінки, активно вміти керувати увагою, уважно слухати, міркувати, аналізувати, власні потреби узгоджувати з вимогами батьків і вчителів.

Дію великої кількості різноманітних сильних подразників підсилює вступ дитини до школи. Дитина повинна вміти зосередитись, і у навчальному процесі, і під керівництвом вчителя, вибрати свідомо найголовніше для своєї діяльності. Для молодшого школяра важлива при цьому доступність цілей. Здібність його полягає не тільки у тому, якою мірою він володіє засобами для того, щоб розв'язати певні задачі, а й тим, наскільки він бачить ціль. Тому, варто дитині поділити завдання на дрібні, менші етапи, щоб вона знала, де початок і кінець завдання.

У молодшого школяра є нові досягнення - у новій сфері діяльності – у навчанні. Перетворення інтелекту, особистості, соціальних відносин – ті аспекти психічного розвитку, що тісно впливають на навчання школяра.

Внутрішній план дій, рефлексія, довільність психічних процесів, уміння організувати навчальну діяльність – це основні психологічні новоутворення дитини молодшого шкільного віку, які розвиваються у процесі навчання.

Пізнавальна активність – це особливість дитини, яка має здорову психіку. Дитяча допитливість спрямована на пізнання світу навколишнього і виформовування картини цього світу своєї. Експериментуючи, граючись – дитина пробує встановити залежності та причинно-наслідкові зв'язки. Вона сама, наприклад, може з'ясувати, які предмети можуть плавати, а які - втонуть. Чим більше дитина задає питань, різноманітніші ці питання, більше тем її цікавлять, тим активніша у розумовому відношенні дитина.

Засвоєння знань відбувається через прагнення дитини до знань, часті: «Чому?», «Навіщо?», «Як?». Вона мусить уявляти собі ситуації, оперувати знаннями, прагнути знайти шлях можливий та відповіді на запитання. Коли виникають деякі задачі, дитина реально приміряючи і пробуючи, прагне вирішити їх, і може вже це зробити в думці. Дитина може уявляти собі ситуацію реальну, і може діяти в ній у своїй уяві. Наочно-образне мислення, це мислення у якому задачі рішення відбувається у результаті дій внутрішніх з образами. Мислення образне - вид мислення основний у віці молодшому шкільному. Варто пам'ятати, що дитина молодшого шкільного віку може мислити логічно, проте, це вік навчання сензитивний, і опирається на наочність.

Ж. Піаже вважає, що дитяче мислення у шість, сім характеризується сприйняття світу речей та їх властивостей або «центрацією» з єдино можливою для неї реально займаної їй позиції. Важко дитині уявити, що її бачення світу не завжди співпадає з тим, як цей світ сприймають інші люди.

Розвиваюче навчання та перехід до систематичного навчання в школі, змінює дитини орієнтування на явища дійсності, що її оточує. На етапі дошкільному розвитку, мислення дитини аналізує про зміни з позицій - егоцентричних, а в школі, засвоєння інших способів вирішення проблем - свідомість дитини змінюється, а також її позиція щодо оцінки предметів і змін, які відбуваються з нею. Починаючи орієнтуватися на суспільно створені критерії, розвивальне навчання підводить дитину до засвоєння картини світу - наукової.

Центром психічного розвитку дитини, у цьому віці, стає формування всіх психічних процесів - довільності (уваги, пам'яті, організації діяльності, мислення). Внутрішнє опосередкування, їх інтелектуалізація, здійснюється завдяки первинному засвоєнню системи понять. Довільність проявляється у вмінні шукати і знаходити засоби для досягнення цілей, у вмінні свідомо ставити цілі, долати перешкоди і труднощі. Від початку навчання дитини у молодшій школі, вона вчиться керувати поведінкою своєю, процесами психічними, бо досить високий рівень довільності передбачаються уже з перших днів перебування у школі. Молодший школяр повинен долати свої бажання і керувати поведінкою своєю на основі зразків заданих, що веде до розвитку довільності, що є особливою властивістю процесів психічних та поведінки.

Діти шукають найзручніші способи, планують порядок та засоби реалізації дій, обирають та зіставляють варіанти дій, коли виконують свої завдання з різних предметів навчальних. І якнайбільше етапів дій власних може передбачити дитина, чим вона може старанніше зіставити їх варіанти, тим контролюватиме розв'язання завдань - успішніше. Для формування у молодших школярів здатності до планування та виконання подумки дій, необхідними є: адекватна самооцінка, необхідність самоконтролю та контролю, словесного звіту.

Надважливим для молодшого школяра є вміння організувати свою навчальну діяльність. Завдання є не лише засвоїти зміст наукових понять, але й оволодіти способами навчання - організацією для неї нового виду діяльності. Самооцінювання, планування, контроль, іншого змісту набувають, бо у системі наукових понять дія передбачає виокремлення чітких етапів взаємопов'язаних.

Основним завданням молодшого школяра є навчитися вчитися, і також засвоєння таких дій передбачає:

1) самооцінювання, завданням якого є фіксування невідповідності чи відповідності результатів засвоєних знань, навичок опанованих вимогам навчальної ситуації;

2) самоконтроль, як співставлення школярем навчальних дій своїх та їх результатів, з завданнями, що запропонував вчитель як зразок;

3) у вивченні навчального матеріалу - самоорганізація, підготовка до самостійних і контрольних робіт, творчих завдань виконання тощо, організація своєї діяльності, вміння планувати свій час, оцінювати і контролювати результати роботи;

4) передумовою цілеспрямованої, осмисленої, ефективної діяльності навчальної діяльності є усвідомлення способів і мети навчання в дома і у школі.

Це означає, що коли є засвоєння цих дій, школяр із об'єкта навчання стає його суб'єктом, хоча у цій діяльності самодостатнім він стане пізніше.

Усвідомлення власних дій, станів психічних з'являється у дітей молодшого шкільного віку. Особливістю їхньої діяльності навчальної є те, що діти мають обґрунтовувати правильність своїх дій та висловлювань. Багато таких прийомів обґрунтування показує вчитель. Здатність робити уміти ніби з боку оцінювати та розглядати власні думки і дії. Такі вміння є основою рефлексії – або осмислення вчинків своїх і суджень з позиції їх відповідності умовам та задуму діяльності; самоаналіз. Результатом цього є розуміти особливості власних дій, їх предметом аналізу робити, та з діями інших людей

порівнювати. Здебільшого, якщо дитина дошкільного віку на індивідуальний досвід орієнтується, то школяр молодший орієнтуватися починає на зразки загальнокультурні, якими він починає володіти у взаємодії з ровесниками і дорослими.

Рефлексія, це те, що пізнавальну діяльність молодших школярів змінює, їхнє ставлення до оточення та до себе, бачення світу, дає можливість не просто на віру приймати знання від дорослих, а й власну думку виробляти, погляди власні, цінність учіння, про цінності уявлення. І в цьому віці вона починає тільки розвиватися.

Е. Еріксон вважає, що у шкільному молодшому віці виформовуються такі особистісні утворення важливі: як почуття диференціації своїх можливостей, почуття психологічної та соціальної компетенції (якщо розвиток несприятливий – то відбувається психологічна та соціальна неспроможність і неповноцінність). У цей період важливим фактором формування особистості, вважає Е. Еріксон, є стимулювання компетентності.

Усі ці новоутворення, у шкільному молодшому віці ще недостатньо сформовані, проте, завдяки їм дитяча психіка досягає необхідного для навчання рівня розвитку у середній школі.

1.2. Особливості навчальної діяльності молодшого школяра

Початок навчання шкільного знаменує собою початок способу життя дитини. Це абсолютно нова ситуація соціального розвитку особистості. Коли дитина переходить до шкільного життя, змінюється провідна діяльність з ігрової на навчальну. Вона починає усвідомлювати, що виконує важливу суспільну діяльність — навчається — і результат цієї діяльності оцінюють люди, що оточують її. Якщо гра дитини була необов'язковою і батьки будь-коли могли її припинити, бо вважали, що дитина вже достатньо погралася, то

навчання у школі - є діяльністю обов'язковою, до якої з особливою повагою дорослі ставляться.

Які соціальні та біологічні фактори що впливають на особистісне формування учня початкової школи:

- діяльність провідна (у ній формується самооцінка та свідомість);
- учитель, його якості особистісні (відповідальність, доброта, ввічливість);
- колектив класний (відносини доброзичливі формують якості позитивні);
- родина, сім'я;
- взаємодія із сусідами;
- музика, культура, театр, кіно.

Науковець Д. Ельконін вважає, що яскраво виражену значущість суспільну має діяльність навчальна і дитина опиняється у новій позиції відповідно до дорослих і однолітків, самооцінку її змінює, переформатовується взаємини в сім'ї. Бо у шкільному молодшому віці змінюється провідна саморегуляція психічна від мимовільної до свідомо вольової. Навчання у школі вимагає систематичності і обов'язкового щоденного дитиною виконання багатьох правил. Однозначно, вона мусить вчасно приходити у школу, правил шкільного життя дотримуватися, завдання виконувати як на уроці, та і в вдома, справлятися із труднощами у роботі навчальній тощо. Вимога дотримуватись цих правил, вимагає вміти свою поведінку регулювати, та довільну діяльність підпорядковувати свідомо поставленим цілям.

Поява нових обов'язків, зміна соціальної ролі дитини, впливає на стосунки з вчителями та однолітками. Стосунки школярів молодших з однокласниками продиктовані, як правило, нормами моралі “дорослих” , тобто виконанням вимог дорослих, успішністю у навчанні. Ознакою взаємин молодших школярів характерною є те, що дружба їхня заснована, як правило,

на спільності інтересів випадкових: живуть в будинку одному, сидять за партою одною, та зовнішніх обставин життєвих.

Розвиток дитини та становлення у шкільному молодшому віці охоплює такі фази, як адаптація (до нових соціальних умов пристосування), прояв своїх особливостей та індивідуальних можливостей- індивідуалізація, і інтеграція-включеність в групу ровесників.

Коли дитина вступає до школи, її самосвідомість набуває нового рівня, і як внутрішня позиція проявляється. Він самовизначатися починає як суб'єкт діяльності навчальної, і як результат глибинного усвідомлення суті людини - у нього формується Я-образ, як можливість відрізнити себе від інших людей (таким, яку хвалять чи карають, яка не успішно чи успішно навчається, з якою прагнуть або не хочуть товаришувати, яку карають чи хвалять). Однозначно, у шкільному молодшому віці сфера соціальних контактів значно розширюється дитини, що точно впливає на її Я-концепцію — сума настанов щодо себе.

Л. Виготський, вважає, що саме у шкільному молодшому віці починає формуватися дитяча самооцінка, і її ставлення опосередковане до себе, досвід інтегрує її діяльність та взаємодію з іншими людьми. Самооцінка не лише відображає знання учня про результати навчальних досягнень, його уявлення про особисті спроможності в навчальній діяльності, а й відношення до себе, як до вимог батьків виконавця, учителів, як до того, хто має особистісні якості, такі як: наполегливість, старанність, кмітливість, акуратність, та ін. Учні класів молодших передусім оцінюють та усвідомлюють у собі якості, які характеризують їх як школярів. Дитяча самооцінка на пряму залежить від поведінки дорослих: батьків, вчителів, та оцінки їхньої діяльності. Дитина визнає авторитет дорослого, ніби дивиться очима дорослого на себе, беззаперечно приймає оцінки його. Тому, як особистість себе характеризує, учень повторює лише те, що про себе чув від дорослих.

Для того, щоб сформувати ставлення до свого Я, дитині важлива увага до себе тих людей, хто її оточує, інформація зовнішня про себе. І тоді вона хоче привернути увагу до себе, інколи дивним (з погляду дорослого) способами: порушує дисципліну на уроках, конфліктує з однолітками.

Молодшому школяру властиві недостатня адекватність та не стійкість самооцінки. Це відбувається через особливість його самосвідомості, яка полягає у тому, що від соціально схвалюваних позитивних рис залежить його Я-образ. Його ставлення до себе ціннісно-емоційне пов'язане із впевненістю в тому, що він є хороший. А усвідомлення дитини себе такої, що заслуговує на увагу та визнання навколишніх, заохочує його до активності подальшої.

Ще одна особливість самооцінки є в тому, що учень молодшої школи має слабку диференційованість за змістом. Це проявляється у тому, що учень переносить оцінки своєї діяльності навчальної на оцінку моральних чи інших якостей. Якщо у ситуаціях навчальних, учень отримує досвід негативний, то це може спричинити формування уявлення негативного про загальну її самооцінку.

Уявлення про себе та успішність навчання школярів - взаємопов'язані. Добрі успіхи у навчанні допомагають розвитку самооцінки школяра, і самооцінка має вплив на рівень домагань, успішності через механізми очікувань, впевненості та мотивації у подальших кроках. Самооцінка низька, однозначно, підриває у своїх силах впевненість та формує рівень низький очікувань і домагань, а успішність низька знижує самооцінку. Стає проблематичним становище таких учнів серед ровесників. І тоді завдання полягає вчителя залучити таких дітей із самооцінкою заниженою до видів різноманітних діяльності, яка б допомогла їм набути впевненості у силах власних.

Учень має бути включений у різні види діяльності: суспільно корисну, навчальну, виконання функцій рольових у класі тощо) і це має відбуватися

поступово - ускладнення завдань і їх доступності забезпечення. Неуспіх у вирішенні непосильних завдань, завдають самооцінці дитини шкоди.

Властива для самооцінки школярів молодших несамокритичність. Вони, як правило, добре помічають недоліки та помилки однолітків, ніж власні. Самоусвідомлення особистості, за спостереженнями психологів, без якого неможливі самоконтроль і самокритичність, як процеси свідомі вольові, опосередковано відбувається, через людей пізнання, які її оточують. Порівняно легше дається усвідомлення іншої людини, ніж себе.

Самосвідомості важливою складовою є рівень домагань. У дитини молодшого шкільного віку, він корелює з успіхом дитини у навчальній діяльності, і від особливостей стосунків з однолітками. Діти, які добре вчаться, є авторитетами серед однолітків, реалістичний та високий характерний рівень домагань. Самооцінка є результатом розвитку емоційно-ціннісного дитини до себе ставлення. Воно відбувається через відображення нею зв'язків реальних з світом навколишнім, які існують тільки завдяки особистості активності. Самооцінка, як компонент структурний Я-образу, важливо врахувати, і ступінь певний її емоційно-ціннісного відношення до себе - є діючим фактором мотиваційним в процесі особистості життєдіяльності. Отже, якщо спрямовувати активність учня, даючи соціальної значущості їй, можна і вплинути на сферу свідомості його та сприяти розвитку гармонізації підростаючої особистості загалом.

На формування самоусвідомлення дитини також впливає діяльність спільна, яка дозволяє їй відчувати себе учасником корисної праці суспільної, усвідомлювати свій внесок у справу загальну, порівнювати свої результати старань з іншими успіхами дітей. Учень, який працює в колективі, розуміє і бачить, на що він здатний, усвідомлює не лише результати своєї праці, а й себе в ній. Діяльність спільна формує уявлення про себе серед інших у дитини.

Емоції відіграють важливу роль у житті дітей: допомагають дійсність сприймати і реагувати на неї. Вони проявляються у поведінці, та дорослого інформують про те, що дитину сердить, засмучує, тривожить, або ж подобається.

За допомогою жестів, поглядів, усмішок, інтонації голосу, поз, рухів, молодший школяр засвоює мову відчуттів. Дитина вчиться розрізняти різкі вирази відчуттів, стримувати бурхливі емоції. Дитина шестирічного віку, на відміну від дворічної, вже може не виказувати та не показувати сльози та страх. Вона вчиться управляти вираженням своїх відчуттів, інтегрувати їх у культурно прийнятну форму, та усвідомлено ними користуватися, інформувати оточуючих про свої переживання, і в такий спосіб впливати на них.

Проте, учні молодшої школи, все ж залишаються імпульсивними і безпосередніми. Їхні емоції, що вони демонструють, легко можна прочитати в позі, в жестах, на обличчі, в поведінці. Психолог практичний може по поведінці дитини, зчитати особливості внутрішнього світу її, бачити стан її психічного благополуччя, перспективи розвитку. Інформація про ступінь благополуччя емоційного дитини - дає психологові емоційний фон. І він може бути як негативний так і позитивний. Джерелом емоцій дитини є ігрова та учбова діяльність (невдачі чи успіхи в учінні, у колективі взаємини, перегляд фільмів, мультфільмів, читання книг, участь в конкурсах, тощо).

Для молодших школярів, загалом, притаманний життєрадісний, бадьорий, настрій. А розходження між домаганнями та можливістю їх задовольнити – з'являється: запальність, грубість, забіякуватість. Негативний фон учня може характеризуватися поганим настроєм, пригніченістю, розгубленістю. Майже не посміхається дитина, голова і плечі опущені, вираз сумний або індіферентний обличчя. Тоді виникають проблеми у встановленні контакту та спілкуванні. Дитина може легко ображатися. плаче, іноді без видимої причини. Вона може багато часу проводити наодинці, важко їй чимось

зацікавити. Така дитина не ініціативна, пригнічена, насилу входить в контакт [19, с.230]. Прояв підвищеного рівня тривожності - одна з причин такого дитячого емоційного стану. Дитина з підвищеним рівнем тривожності, а саме з тривожністю особовою сприймати світ як загрозу своїй самооцінці. І тоді та самооцінка є низькою. Діти, що мають самооцінку низьку, знаходяться в психічному перенапруженні постійному, що виражається у стані очікування неприємностей, нестриманої, наростаючої дратівливості, нестійкості емоційної [25, с. 251].

Діти молодшого шкільного віку є емоційно вразливими. Їм притаманне почуття самолюбства, вираженням зовнішнім якого є реагування гнівне на будь-яке особистісне приниження її та переживання позитивне визнання їх якостей.

Діяльність навчальна – є провідною в шкільному віці. Молодшого школяра учіння спрямоване, першочергово, на розвиток інтелектуальний, але і паралельно розширює дитини кругозір, сприяє соціальному та моральному становленню, формує її світогляд. В процесі діяльності навчальної відбуваються такі зміни:

- 1) на рівні умінь, знань, навиків;
- 2) на рівні формування окремих аспектів учбової діяльності;
- 3) на рівні розумового та загального розвитку, розумових операціях та особливостях особи.

Діяльність навчальна є складною за своєю структурою і вимагає формування спеціального. Вона характеризується завданнями і цілями, мотивами. Школяр має знати, що робити, навіщо, як це робити, контролювати себе, бачити свої помилки, та оцінювати їх. Дитина, яка приходить до школи, ще не може самостійно не робити. Лише в процесі навчальної діяльності вона не лише освоює уміння, знання, навиків, але і навчається перед собою учбові

ставити цілі, знаходити способи застосування знань, контролювати і оцінювати дії свої [2, с. 46].

В.В. Давидов та Д.Б. Ельконін висунули три положення основних, які стосуються навчальної діяльності змісту:

1. Засвоєння системи наукових понять.
2. Формування теоретичного мислення.

Навчальна діяльність починає носити характер дослідницько – наукової тоді, коли є засвоєння системи наукових понять та формування у дітей мислення теоретичного [29, с. 186]. У діяльності навчальній провідним є навчальна задача. Відрізнити її варто від практично - конкретних задач, коли від школяра вимагають будь-яке часткове засвоєння способу розв'язання задачі.

У системі і В.В. Давидова та Д.Б. Ельконіна запропоновано:

1. Навчання традиційне будується у руслі конкретно-практичних задач.
2. Навчальна задача є антиподом цьому.
3. У діяльності навчальній створюється ситуація сходження від абстрактного до конкретного.

Діяльність навчальна має структуру стандартну, яка є характерною для будь-якої діяльності. Навчання школяра початкової школи на первинному етапі полягає у засвоєнні базових знань та формування навичок грамотності. Цілі конкретні учіння молодших школярів обґрунтовуються програмним змістом навчання. Диференціювати важливо ті цілі, які вчитель ставить, і цілі, які приймає та усвідомлює учень у процесі учіння. Більшість першокласників у другій половині навчального року потрохи починають усвідомлюють мету, яку учитель ставить перед ними. Та особливість полягає у тому, що далеко не всі школярі молодші, навіть при усвідомленні значення навчання, поставлену учителем мету - приймають, тобто не у всіх школярів молодших вчителем поставлена мета стає їх власною [21, с.374].

Діяльність навчальна дітей молодшого шкільного віку – є полімотивованою. Для першокласників багатьох навчання у школі – сприймається як гра, і зацікавлює їх ознаками супутніми, такими як приладдя шкільним, звук дзвінка з уроку..., і тут має місце зовнішньо атрибутивна мотивація навчання. Потім актуальності набуває пізнавальний інтерес, як мотив навчання найбільш ефективний для учнів початкової школи.

Л.І. Божович здійснив дослідження мотивації навчальної молодших школярів, і виявив наступні різновиди мотивів їх учіння:

Пізнавальні	<ul style="list-style-type: none"> • мотивація змістом навчального матеріалу, • мотивація процесом навчання
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> • статусний - потреба бути учнем, • почуття обов'язку та відповідальності
Вузкоособистісні	<ul style="list-style-type: none"> • досягнення успіху, • уникнення покарання

Мотиви пізнавальні активізуються у дітей першого року навчання, які люблять читати, вчитися, писати, лічити. Такі діти визнають важливість навчання як цінної соціальної діяльності. Зміст навчального матеріалу мотивує дитину, як прагнення до нових фактів пізнання, суті явищ, їх походження. Якщо школяр молодший інтерес виявляє до самого процесу навчання, переживає навіть задоволення від подолання труднощів навчальних задач розв'язування, то центральним є мотивація процесом.

Мотивом навчання домінуючим першокласника часто є бажання отримати новий статус соціальний - школяра. З часом цей мотив може трансформуватися у почуття обов'язку.

Для багатьох учнів молодшого шкільного віку є характерними також мотиви вузькоособисті - прагнення до самоствердження, задоволення самолюбства, старання зарекомендувати себе у колективі однолітків.

Матюхіна М.В. і Божович Л.І. наполягають на тому, що великим мотивом до навчання є отримання бальної високої оцінки серед учнів, і це провідний мотив серед двадцяти пунктів інших спонук навчання. Ці результати досліджень, демонструють важливість оцінки бальної як мотивуючого педагогічного інструментарію щодо школярів молодших. На думку В.С. Мухіної, дитина відчуває свою залежність від ставлення дорослих, від атмосфери в класі, та від оцінки, дитина перетворює це у знак, який визначає у житті її місце. [16, с.472].

Оволодіння змістом навчання вимагає у школярів молодших формування нових потрібних дій. Навчання повноцінне залежить від формування та активізації в учнів перцептивних, моторних, мовних, мислинневих, вольових та інших дій. У початковій школі на чільному плані є мислені дії, які забезпечують усвідомлення навчальних завдань, свідоме засвоєння та розуміння нового матеріалу тощо. У процесі навчання, школярі молодшої школи, здобувають багато навчальних дій: такі як, практичні та розумові дії, відтворювальні та творчі дії. Для даного вікового періоду, пріоритетним є формування загально предметних навчальних дій, бо саме вони визначають загальну грамотність школяра, а на другому місці - спеціальні навчальні дії. Визначальним у цьому процесі є і набуття спроможності дитини самоосвіти, у якому потрібні самоконтролю навички і самооцінки.

Учні молодшої школи з інтересом, як правило, ставляться до оцінних суджень вчителя та бального оцінювання. І згодом у них формується самооцінка результатів їх учіння. Самооцінка дитини виступає механізмом потужним саморегуляції успішності навчання, отже, її значимість у молодшому шкільному віці є дуже суттєвою.

Висновки до першого розділу

Опрацювавши теоретичний матеріал особливостей навчальної діяльності особливостей навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку, можна зробити наступні висновки.

Під час навчальної діяльності у молодшого школяра розвиваються новоутворення психологічні: внутрішній план дій, довільність психічних процесів, рефлексія, вміння навчальну діяльність організувати.

Для цілеспрямованої, осмисленої, ефективної діяльності навчальної, важлива передумова - усвідомлення цілі і навчальних способів навчання.

У цьому віці істотним досягненням у розвитку дитини переважає мотив «Я повинен» над мотивом «Я хочу». Навчання у школі сприяє розвитку вольових якостей дитини, вимагає від неї виконання та усвідомлення обов'язкових завдань, вміння активно керувати увагою, довільне регулювання поведінки, вміння слухати, думати, власні потреби узгоджувати з вимогами батьків і вчителів.

У молодшому шкільному віці дуже активно формується самооцінка дитини, яка визначає рівень ставлення до себе, досвід інтегрує її діяльності і взаємодії з іншими людьми. Відображає самооцінка не лише знання дитини про результати навчальних досягнень, а й її уявлення про власні можливості у навчальній діяльності, та відношення до себе як до виконавця правил батьків, вчителів, як до джерела особистісних нових якостей.

Однією із особливостей самооцінки дітей молодшого шкільного віку є її за змістом слабка диференційованість. Це проявляється у проектуванні оцінки своєї навчальної діяльності на рівень моральних чи інших якостей. Якщо у дитини занижена самооцінка, це руйнує впевненість у своїх силах і створює рівень домагань і очікувань низький, а низька успішність, в свою чергу знижує самооцінку.

Невпевненість у собі, нестійкість самооцінки, безініціативність є результатом підвищеної тривожності, що, в свою чергу, впливає негативно на діяльність навчальну. Якщо дитина постійно стикається з розбіжностями між реальними своїми можливостями і надто високим рівнем досягнень, на якому наполягають дорослі, зростає напруження. Яке згодом може перерости у тривогу.

Успішність та ефективність навчальної діяльності учня залежить від мотивів, які спрямовують його до активності та є визначальними у її спрямованості.

У навчальній діяльності молодшого школяра мотивація виконує організуючу, спонукальну, смислоутворюючу функції. Наслідок психологічної переробки школярем впливів від батьків, однокласників, вчителів – це мотиви. Для деяких дітей молодшого шкільного віку характерні - вузькоособисті мотиви: бажання до самоствердження, задоволення самолюбства, намагання у будь який спосіб виділитись у колективі однокласників.

Розділ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Опис підготовчих етапів емпіричного дослідження

Опис досліджуваної вибірки

У досліджуванні брали участь 30 учнів молодших класів: 1 учень 6 років, 2 учня 7 років, 4 учня 8 років, 5 учнів 9 років, 9 учнів 10 років і 9 учнів 11 років.

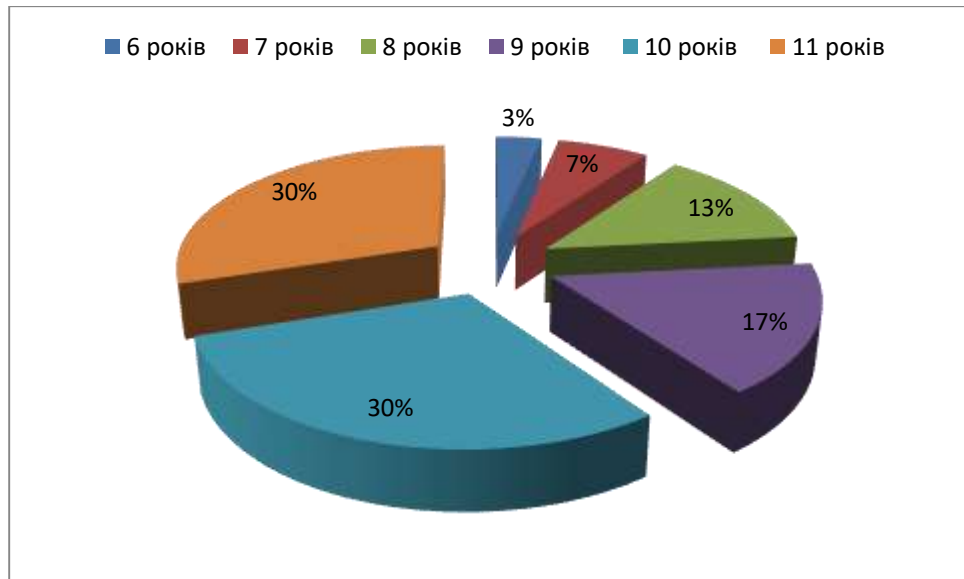

Рис. 1. Відсоткове співвідношення віку досліджуваних.

Опис етапів проведення дослідження.

1. Підготовчий етап: теоретична складова.

На цьому етапі ми детально проаналізували теоретичну інформацію стосовно дослідження навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку. Виявили актуальність дослідження та гіпотезу, сформулювали об'єкт та предмет дослідження, визначили мету та завдання дослідження, розробили та затвердили програму дослідження.

2. Етап теоретичного опрацювання літератури.

На цьому етапі ми працювали над науковою літературою. Застосовували методи теоретичного опрацювання інформації такі як, аналіз, синтез, індукція та дедукція та ін.

3. Підготовчий етап: емпірична складова.

Наступний етап підготовки наукового психологічного дослідження. Тут ми виконували такі процедури: відбирали та підготовлювали дослідницький інструментарій (підготовка методик, бланків); перевіряли методики на надійність та валідність; визначали програми обробки отриманих даних.

4. Етап емпіричного дослідження (збір даних).

На цьому етапі ми проводили основне дослідження. Тут ми чітко визначили межі досліджуваної вибірки.

5. Систематизація результатів дослідження.

Далі за допомогою необхідних методів здійснювали введення отриманої інформації до програм статистичної обробки даних.

6. Попереднє опрацювання отриманих результатів методами математичної статистики.

За допомогою математичних програм ми опрацьовували психологічну інформацію, обраховували ключі методик та формували базу даних для подальшого статистичного аналізу із застосуванням математичних методів психології.

Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження: кінцева математична обробка даних дослідження (кількісний аналіз даних). Найпершим кроком у аналізі даних є математична обробка фактичного матеріалу . а) ми перевірили розподіл на нормальність; б) зробили кореляційний аналіз; в) зробили факторний аналіз;

Ми пояснюємо отримані результати опираючись на певні психологічні наукові теорії, зазначаємо чи гіпотеза поставлена нами перед початком дослідження є вірна чи хибна.

8. Формулювання висновків дослідження та практичних рекомендацій. Висвітлюємо основні результати отримані у психологічному науковому дослідженні. У висновках відображаємо нові та цікаві для науки та практики дослідження, акцентуємо увагу на досягнутих завданнях поставлених нами перед початком проведення дослідження. Ґрунтовно, чітко та коротко описуємо ступінь досягнення мети поставленої нами. Формулюємо певні рекомендації для певних структур чи соціальних груп, яких стосується досліджувана проблема.

Опис та обґрунтування використаних методик

У досліджуванні ми використали методики наступні :

1) Варіант дитячий особистісного тесту Р. Кеттела

Ця методика розроблена спеціально для дітей молодшого шкільного віку. Це модифікована, адаптована до дітей дорослого відомого варіанту 16-факторного тесту особистісного Р. Кеттела. Тест має 12 шкал, які відповідають рисам особистості дитини. Риса кожна, або фактор, може бути як негативною так і позитивною (див. додаток А)

Містить опитувальник сто десять суджень, які відносяться до різних сторін дитячого життя та її контакту з іншими людьми. Тут є непрямі і прямі питання, які напряду пов'язані з самоюособистістю дитини, та включає самооцінку, соціальні установки, тощо.

У тесті до кожного питання даються дві відповіді на вибір, тобто два альтернативних судження. Опитувальник має дві частини, і 55 питань- суджень в кожній.

Психодіагностику за даною методикою можна проводити як індивідуальним, так і груповим способом. Для проведення групової психодіагностики дітям, кожному окремо, роздаються приводяться далі в тексті списки суджень, для хлопчиків - одні, для дівчаток - інші, а також спеціальні бланки для відповідей на ці судження

Дитина з високою оцінкою за даною шкалою характеризує як емоційний, з домінуванням позитивних емоцій, веселий і товариський. Дитина з низькою оцінкою тієї самої риси особистості представляється недовірливою, образливою, нездатною приховувати свої негативні емоції, будувати взаємовідносини з оточуючими людьми на позитивній основі. У його поведінці часто спостерігаються егоцентризм, упертість.

Риса I. Екстраверсія

Дитина з високою оцінкою за даною шкалою характеризує як емоційний, з домінуванням позитивних емоцій, веселий і товариський. Дитина з низькою оцінкою тієї самої риси особистості представляється недовірливою, образливою, нездатною приховувати свої негативні емоції, будувати взаємовідносини з оточуючими людьми на позитивній основі. У його поведінці часто спостерігаються егоцентризм, упертість.

Риса II. Впевненість у собі

Низькі значення даної риси особистості зазвичай відзначаються у дітей, які емоційно гостро реагують на свої невдачі, оцінюють себе як менш здатних в порівнянні з більшістю однолітків, погано контролюють свої емоції, переживають психологічні та поведінкові труднощі в пристосуванні до нової обстановки, умов життя. Високі значення за даною шкалою, навпаки відзначаються у добре соціально адаптованих дітей.

Риса III. Емоційна незбудливість

Для дітей з підвищеною збудливістю характерні нестійка увага, підвищена рухова активність. Низька оцінка за даними якості особистості розглядається як ознака емоційної врівноваженості, стриманості.

Риса IV. Незалежність

Дитина з високими значеннями по даній шкалі - 8-10 балів - є незалежною, наполегливою, що прагнуть домінувати над оточуючими людьми, ні в чому не поступаються їм.

Дитина, що має низькі показники - 1-3 бали, навпроти виявляє схильність до ризику, безпечність.

Риса V. Розсудливість

Діти, що мають низьку оцінку з цієї межі особистості, відрізняються авантюризмом, безвідповідальністю, переоцінкою своїх можливостей і надмірним, невиправданим оптимізмом. Діти, що володіють високою оцінкою, поведуться розумно, зважено, намагаються не ризикувати там, де можна уникнути ризику і діяти напевно.

Риса VI. Сумлінність

Високі значення за даною шкалою - 8-10 балів - свідчать про сумлінність, старанності, відповідальності дитини.

Низькі показники за цією ж шкалою - 1-3 бали - являються ознакою несумлінності, безвідповідальності.

Ця риса особистості відображає те, як дитина сприймає і виконує прийняті і схвалені більшістю людей правила і норми поведінки. Низькі оцінки зазвичай мають діти, зневажають своїми обов'язками, не заслуговують довіри, часто конфліктують з батьками і вчителями. На протилежному полюсі за ступенем розвиненості даної особистісної риси концентруються діти з високорозвиненим почуттям відповідності, сумлінні, цілеспрямовані, акуратні.

Риса VII. Сміливість

Високі значення - 8-10 балів - мають сміливі, рішучі діти. Низькі значення - 1-3 бали - мають діти боязкі і сором'язливі, нерішучі у своїх діях і вчинках.

Риса VIII. Практичність

Високі бали за даною шкалою - 8-10 балів - свідчать про непрактичність, мрійливість, нереалістичність дитини.

Низькі бали за цією ж шкалою - 1-3 бали, навпаки, являють ознакою реалістичності, практичності, вміння покладатися на себе. Така дитина часто поводить як оригінали і незалежний, в той час як дитина, що має високі бали, виступає як занадто сентиментальний, довірливий, потребує підтримки, схильний впливам середовища.

Риса IX. Оптимізм

Дитина, що має високу оцінку - 8-10 балів, за даною шкалою легко виводиться зі стану душевної рівноваги, часто має занижений настрій.

Дитина з низькою оцінкою - 1-3 бали - зазвичай спокійна і рідко засмучується.

Риса X. Самоконтроль

Високі бали (8-10) за даною шкалою свідчать про гарну соціальну пристосованість та вмінні контролювати свою поведінку.

Низькі бали (1 -3) з цієї ж межі особистості є признаком невміння контролювати свою поведінку.

2)Типологія мотивів навчання «Драбинка мотивів» (А.І. Божовіч, І.К. Маркова)

Методика призначена для діагностики провідних мотивів навчальної діяльності учнів (див. додаток Б)

Шкали: пізнавальні мотиви, соціальні мотиви

Мотиви пізнавальні:

- 1) пізнавальний широкий – спрямування на оволодіння знаннями новими;
- 2) спрямування на процес навчання - процесуальний;
- 3) орієнтація на результат навчання – оцінку - результативний;

4) пізнавально - навчальний - спрямування на засвоєння способу отримання знань.

Мотиви соціальні:

1) соціальний широкий мотив - мета набути знання, щоб бути суспільству корисним;

2) "мотив вчительський" - ціль заслужити схвалення і похвалу з боку вчителя;

3) "мотив батьківський" - прагнення похвалу і схвалення заслужити батьків;

4) "мотив товариський" - мета заслужити своїх товаришів повагу.

Отримані результати за допомогою цієї методики, вказують на співвідношення пізнавальних та соціальних мотивів навчання школяра. Нам важливо, які мотиви перші чотири місця займають в ієрархії. Якщо ці позиції займають два пізнавальних та два соціальних мотиви, це означає про гармонійне у дитини їх поєднання.

3) Методика діагностики рівня тривожності шкільної Філліпса

Ціль опитувальника полягає у визначенні рівня тривоги та її характеру у дітей молодшого шкільного віку.

Сам тест складається з 58 питань. На питання кожне питання треба відповісти «Ні» або «Так» (див. додаток В).

Змістовна характеристика кожного синдрому (фактора).

1. Загальна тривожність у школі - загальний емоційний стан дитини, пов'язане з різними формами його включення в життя школи.

2. Переживання соціального стресу - емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються його соціальні контакти (насамперед - з однолітками).

3. Фрустрація потреби в досягненні успіху - несприятливий психічний фон, який дозволить дитині розвивати свої потреби в успіху, досягненні високого результату і т. д.

4. Страх самовираження - негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних із необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх можливостей.

5. Страх ситуації перевірки знань - негативне ставлення і переживання тривоги в ситуаціях перевірки (особливо - публічної) знань, досягнень, можливостей.

6. Страх невідповідати очікуванням оточуючих - орієнтація на значимість інших в оцінці своїх результатів, вчинків, і думок, тривога з приводу оцінок, які дають оточуючим, очікування негативних оцінок.

7. Низька фізіологічна опірність стресу - особливості психофізіологічної організації, що знижують пристосовність дитини до ситуацій стрессогенного характеру, що підвищують вірогідність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний фактор середовища.

8. Проблеми і страхи у відносинах з вчителями - загальний негативний емоційний фон відносин з дорослими в школі, що знижує успішність навчання дитини.

4) Методика діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Парафіян.

Дана методика самооцінки спрямована на оцінюванні безпосередньо учнем особистих якостей, таких як характер, здібності, зовнішність, авторитет у однолітків і т. д. Містить методика сім шкал, які допомагають визначити рівень самооцінки та рівень домагань (див. додаток Д).

Методика містить 7 шкал які дозволяють визначити рівень домагань та висоту самооцінки.

- 1) здоров'я;
- 2) розум, здібності;
- 3) характер;
- 4) авторитет у однолітків;
- 5) уміння багато робити своїми руками, умілі руки;
- 6) зовнішність;
- 7) впевненість у собі.

Рівень домагань. Реалістичний рівень домагань характеризують результати 60-89 балів. Оптимальний порівняно високий рівень — підтверджує оптимальне уявлення про свої можливості, що є важливим фактором особистісного розвитку. Надто високий показник зазвичай свідчить про нереалістичне, некритичне ставлення дітей до власних можливостей. Результат, менший за 60 балів, є свідченням заниженого рівня домагань, він — індикатор неблагополучного розвитку особистості.

Висота самооцінки. Кількість балів від 45 до 74 — це показники реалістичної самооцінки. Вищі значення є свідченням завищеної самооцінки та вказують на певні відхилення у формуванні особистості. Завищена самооцінка може підтверджувати особистісну незрілість, невміння правильно оцінити результати своєї діяльності, порівнювати себе з іншими; така самооцінка може вказувати на суттєві викривлення у формуванні особистості — «закритість для нового досвіду», нечутливість до власних помилок, невдач, зауважень та оцінок оточення.

2.2. Опис результатів емпіричного дослідження

Провівши тестування досліджуваних і підрахувавши сирі данні відповідно до обраних методик ми отримали перші результати.

Результати опрацьованих сирих даних за методикою дитячого варіанту особистісного тесту Р. Кеттела

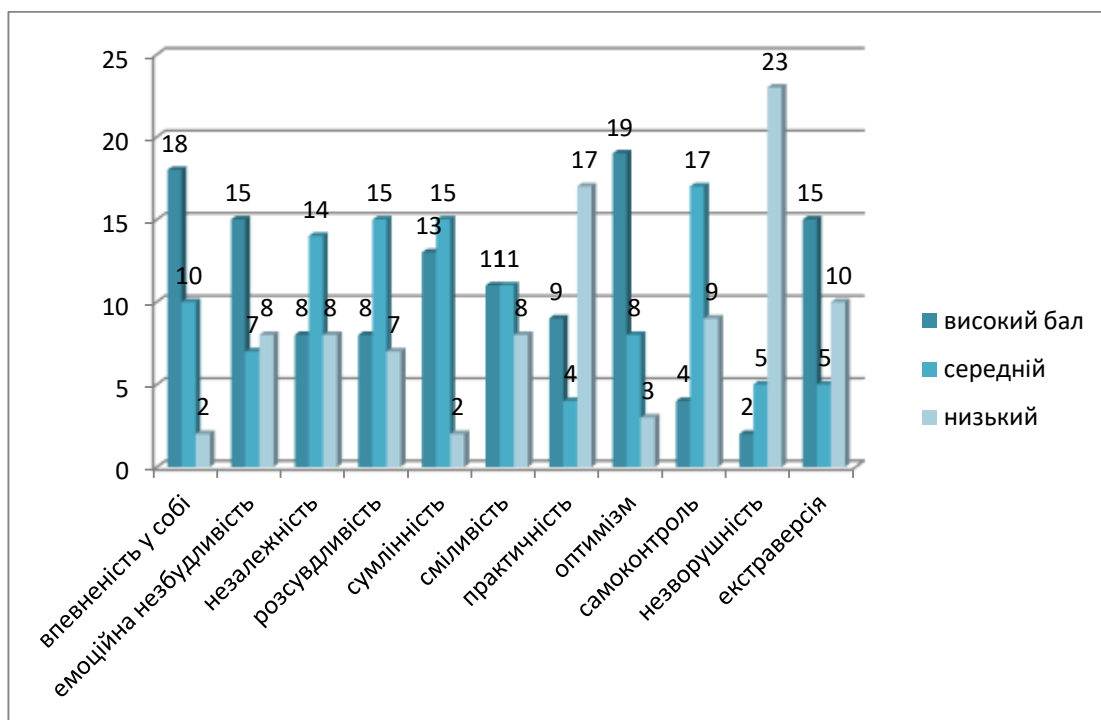

Рис. 2. Риси особистості.

Як бачимо на Рис. 2. 56% досліджуваних, а це 18 дітей характеризуються як впевнені у собі, з низькою тривожністю. Середні бали отримало 10% досліджуваних, що теж свідчить про достатню впевненість у своїх силах та допустимий рівень тривожності. Двоє дітей виявились тривожними, що безпосередньо пов'язано із невпевненістю у собі.

50%, а це 15 дітей характеризуються як нетерплячі, легко збудливі, реактивні. 6% дітей представляються стриманими, флегматичними, найчастіше спокійними.

80% дітей отримали високий та достатній бал за шкалою незалежність, що характеризує їх як наполегливих, прагнучих домінувати у навчанні.

36% досліджуваних а це 18 дітей є розсудливими, обережними та серйозними, поведять себе зважено, витримано, не ризикують там, де можна діяти напевно і уникнути ризику.

57% досліджуваних, а це 17 дітей уміють покладатися на себе, діяти не під впливом середовища, самостійно виконувати завдання.

95% дітей є зазвичай спокійним і рідко засмучуються, їх не так легко вивести із стану душевної рівноваги.

17 дітей, що становить 51% досліджуваної вибірки мають гарну соціальну пристосованість та вміння контролювати свою поведінку.

Результати опрацьованих сирих даних за методикою типологія мотивів навчання «Драбинка мотивів» (А.І.Божовіч, І.К.Маркова)

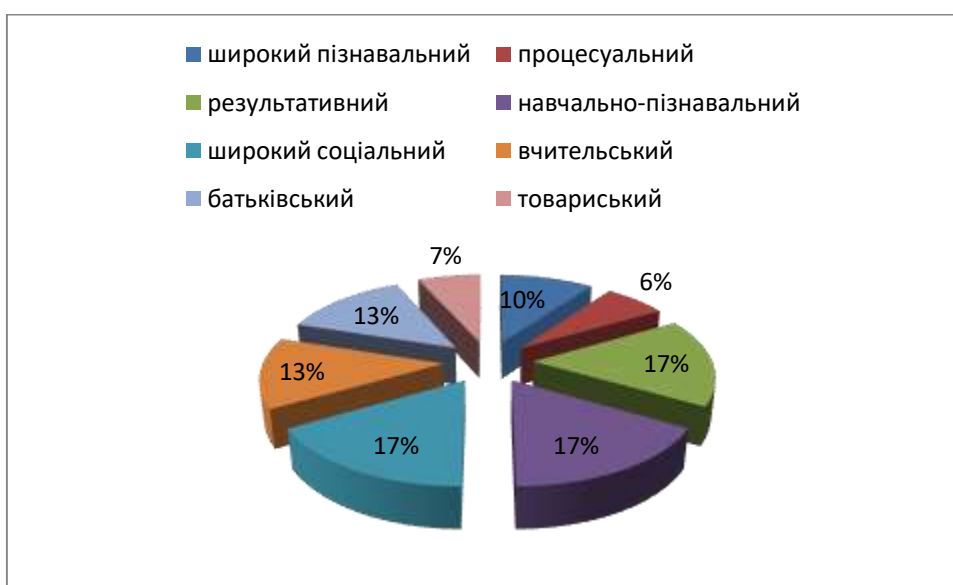

Рис. 3. Мотиви навчальної діяльності.

Як бачимо на Рис. 3. провідними мотивами навчальної діяльності є мотив соціальний – 17%, що характеризується бажанням набути знання, щоб приносити суспільну користь; пізнавальні мотиви результативний та пізнавально - навчальний, що характеризуються орієнтацією на отримання та засвоєння знань та орієнтацією на отримання високої оцінки.

Загалом у досліджуваній групі спостерігається гармонійне поєднання пізнавальних та соціальних мотивів, оскільки їх співвідношення 50/50%.

Всього у 2 учнів домінує процесуальний мотив, тобто орієнтація на процес навчання.

Результати опрацьованих сирих даних за методикою діагностики рівня тривожності шкільної Філліпса.

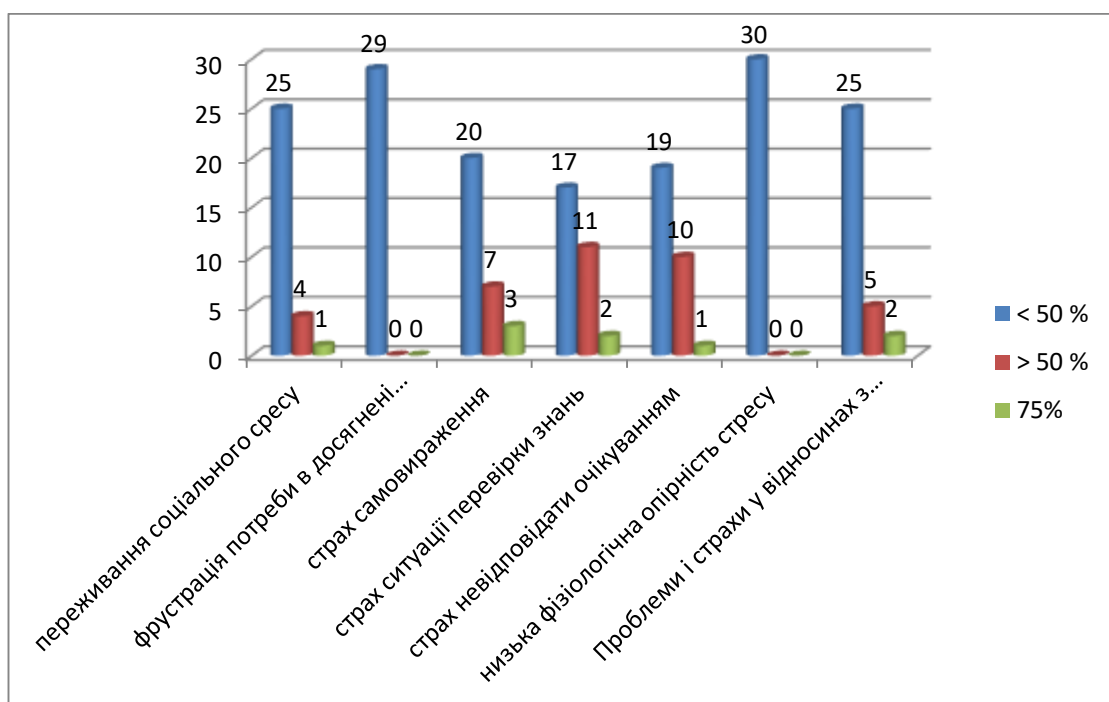

Рис. 4. Рівень тривожних синдромів.

Як бачимо на Рис. 4 загальний рівень тривожності < 50 % переважає у групі. Слід зазначити що серед досліджуваних немає дітей, які мають підвищену вірогідність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний фактор середовища.

11 учнів, що становить 35% групи мають переживання тривоги та негативне ставлення у ситуаціях перевірки їхніх досягнень, знань, можливостей - коли вона є публічна.

33% досліджуваних мають тривогу та страх не відповідати оточуючих очікуванням – акцент на важливість інших в оцінці своїх вчинків, результатів, думок, для них характерна тривожність стосовно оцінок оточуючих, страх негативних оцінок.

7 учнів, що становить 23% мають емоційно негативні переживання ситуацій, де довелось їм саморозкриватись, презентувати себе іншим, демонструвати свої можливості.

Для 5 учнів характерний негативний загальний емоційний пласт в школі відносин з дорослими, і це знижує успішність дитини у навчанні.

Результати опрацьованих сирих даних за методикою діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Парафіян.

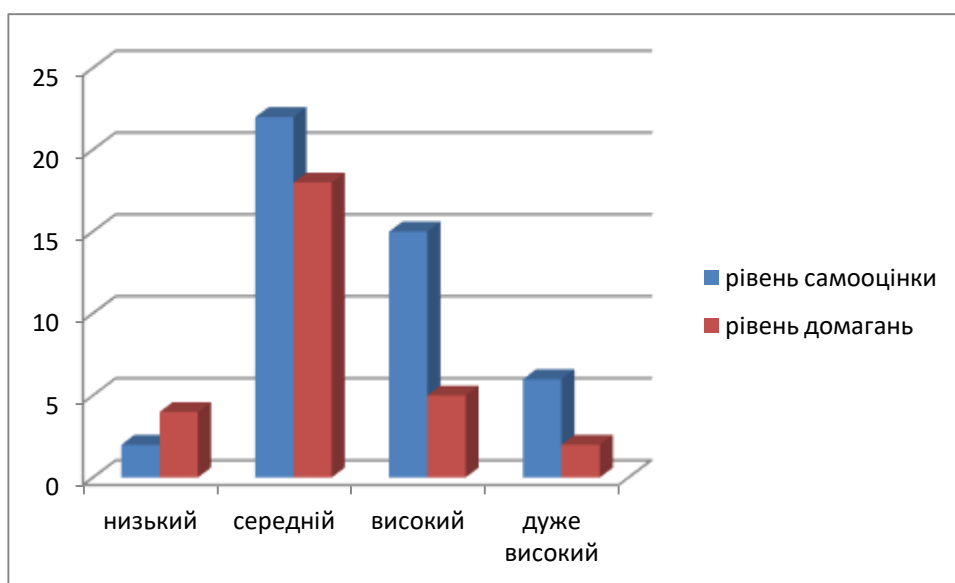

Рис. 5. Показники самооцінки та рівня домагань.

Із Рис. 5 можна побачити, що найбільше досліджуваних, а це 22 учні, що становить 49% мають середній рівень самооцінки. Це свідчить про реалістичну самооцінку.

Завищені показники виявлено у 6 досліджуваних, що становить 13% . Результати вказують на те, що діти не вміють оцінювати правильно результати своєї діяльності, часто порівнюють себе з іншими, закриті до нового досвіду, нетолерантні до власних невдач, помилок, невдач, оцінок та зауважень.

Середній домагань рівень виявлено у 18 учнів, а це 60% досліджуваних, цей результат доводить уявлення оптимальне про свої можливості, що є необхідним фактором розвитку особистісного.

5 учнів мають високий рівень домагань, що свідчить про несправедливе та нереалістичне ставлення дітей до можливостей власних. Низький рівень домагань у 4 учнів. Він — індикатор неблагополучного розвитку особистості.

Успішність у навчанні досліджуваної групи

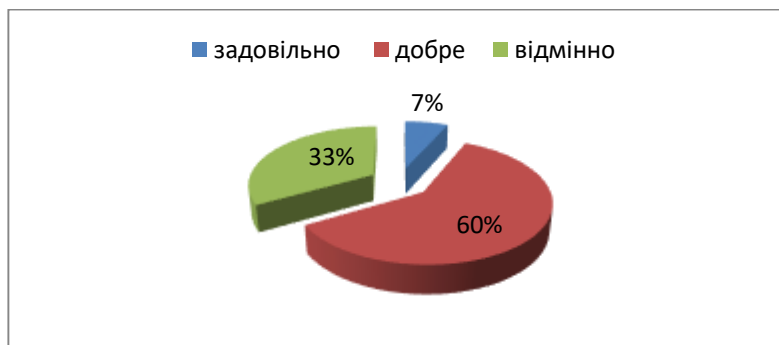

Рис. 6. Середні показники успішності .

Із Рис. 6. Можемо побачити, що 18 учнів, що становить 60% досліджуваних в середньому навчаються «добре», 2 учні «задовільно» і 10 учнів, що становить 33% мають середній бал «відмінно».

2.3. Аналіз та інтерпретація кореляційних зв'язків та факторного аналізу навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку

Таблиця 1.

Значення коефіцієнтів кореляції r - Спірмена

	впевненість у собі	Результативний мотив	Широкий пізнавальний	страх ситуації перевірки знань	страх самовираження	Оптимізм	рівень самооцінки	рівень домагань	успішність на «відмінно»
впевненість у собі					-,522*		,622*		
результативний мотив									,445*
широкий пізнавальний									,568*

страх ситуації перевірки знань									
страх самовираження				-,565*					
оптимізм								,,621*	
рівень самооцінки	,,622*								
рівень домагань									,735*
успішність на «відмінно»			,568*						

У вищезазначеній таблиці ми бачимо отримані зв'язки між:

«впевненістю у собі» і «страхом самовираження», «рівнем самооцінки і впевненістю у собі», «результативним мотивом» і «успішністю на відмінно», «оптимізмом» і «рівнем самооцінки», «рівнем домагань» і «успішністю на відмінно», «широким пізнавальним мотивом» і «успішністю на відмінно»

Отже, можемо зробити ряд наступних пояснень:

Чим більший рівень впевненості у собі ($\rho = -,522$; $p \leq 0,01$) тим менше виражений страх самовираження, це пов'язано з низьким рівнем тривожності котрий навпаки сприяє впевненості, для такої особистості не характерний стан розгубленості, вона навпаки бажає показати свої можливості.

Чим вищий рівень самооцінки ($\rho = ,622$; $p \leq 0,01$) тим більша впевненість у собі. Віра у себе властива впевненим людям з достатнім рівнем самооцінки.

Чим більше виражений результативний мотив ($r=,568$; $p\leq 0,01$) тим краща буде успішність, тобто успішність на відмінно. Результативний мотив підштовхує учня на отримання високих балів, як результату його навчання, це є головною його ціллю.

Чим більший рівень самооцінки ($r=,621$; $p\leq 0,01$) тим більший оптимізм притаманний учневі.

Чим більше виражений широкий пізнавальний мотив ($r=,568$; $p\leq 0,01$) тим кращою буде успішність, тобто успішність на відмінно. Орієнтація на оволодіння новими знаннями дає дитині можливість не тільки поповнити свої знання, а й добитись значних результатів у навчанні, зокрема високих балів.

Чим більший страх самовираження ($r=,565$; $p\leq 0,01$) тим більша боязнь моменту перевірки знань. Тривога та переживання, ставлення негативне у моменті публічної перевірки: досягнень, можливостей, знань, пов'язане із невпевненістю у собі тобто із страхом демонстрації своїх можливостей у яких учень не є впевненим.

За результатами факторного аналізу в нас є 9 факторів: впевненість у собі, результативний мотив, широкий пізнавальний мотив, страх ситуації перевірки знань, страх самовираження, оптимізм, рівень самооцінки, рівень домагань, успішність на відмінно.

Впевненість у собі є важливим фактором у навчальній діяльності. Добре соціально адаптована дитина є впевненою та здатна ефективно взаємодіяти із вчителями та однолітками, що дозволяє їй комфортно почуватися в умовах навчання, рівень тривожності мінімальний при таких обставинах.

Результативний мотив фактор який дозволяє школяреві самоствердитись та підвищити свою самооцінку, здобувши омріяний високий бал.

Фактори страх перевірки знань та страх самовираження пов'язані із підвищеною тривожністю яка не дозволяє дитині повноцінно розкрити свої

можливості, це проявляється як мінливість, невпевненість, скованість, страх саморозкриття, що ускладнює спілкування з однолітками.

Висновок до другого розділу

Отже, для планомірного виконання роботи важливо розділити її на етапи, та виконувати завдання відповідно до цих етапів. Що нам і було зроблено.

Ми ознайомилися із групою досліджуваних, описали її для більш повного розуміння складу цієї групи.

Важливим компонентом роботи є точне ознайомлення із методиками за допомогою котрих ми здійснюватимемо дослідження. Переглянувши всі можливі методики для заміру потрібних нам величин ми обрали найбільш актуальні та дієві.

Дійшли до висновку, що дослідження навчальної діяльності доцільно проводити використовуючи прямі показники методик, що визначають показники тривожності, риси особистості школяра, мотиви його навчальної діяльності та самооцінку.

Ми помітили чіткий взаємозв'язок впевненості школяра у собі із рівнем тривожності та його успішністю. Учні, що не бояться демонструвати свої знання та можливості є більш успішними, рішучими, добре соціально адаптованими.

Велику роль у успішній навчальній діяльності відіграють її провідні мотиви. Було помічено взаємозв'язок між широким пізнавальним мотивом та успішністю. Орієнтація учня на оволодіння новими знаннями дає дитині можливість не тільки поповнити свої знання, а й добитись значних результатів у навчанні, зокрема високих балів.

Результативний мотив дає можливість дитині самоствердитись, добитись високих балів, продемонструвати свої можливості у навчанні, зарекомендувати як успішну.

ВИСНОВКИ

В результаті теоретичного аналізу виявилось, що усвідомлені цілі і способів навчання у школі є передумовою ефективною, осмисленою, цілеспрямованою діяльністю навчальною.

У дитини, яка навчається у молодшій школі, є вагомим досягненням в особистісному розвитку у цей період, бо мотив «Я повинен» починає домінувати над мотивом «Я хочу». Активно починає формуватися самооцінка молодшого школяра. Вона характеризує ставлення дитини до самої себе, до друзів, батьків, вчителів...

Нестійкість самооцінки, невпевненість в собі, безініціативність є наслідком підвищеної тривожності, що негативно впливає на навчальну діяльність. А ще, коли дитина стикається з розбіжностями постійними: між тими високими вимогами та очікуваннями від дорослих, та своїми реальними можливостями. Як наслідок, дитина неспокій відчуває і часто переростає у тривогу.

Ефективність учбової діяльності безпосередньо залежить від мотивів, які спонукають учня до активності і визначають її спрямованість.

В учбовій діяльності школяра мотивація виконує спонукальну, організуючу і смислоутворюючу функції.

На підставі цього:

Здійснено підбір та апробацію методичного інструментарію дослідження навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку. Дійшли до висновку, що дослідження навчальної діяльності доцільно проводити використовуючи прямі показники методик, що визначають показники тривожності, риси особистості школяра, мотиви його навчальної діяльності та самооцінку.

Проведене емпіричне дослідження навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку, яке доводить що, проблеми у навчальній діяльності

пов'язані із високим рівнем тривожності, невпевненістю у собі, низькою самооцінкою та низьким рівнем домагань, а також із не достатньою вмотивованістю.

На наступному етапі можна розробити психокорекційну програму, яка б була спрямована на подолання певних проблем навчання у молодших школярів. Програма сприяла б розвитку навичок взаємодії у класі, формуванню вміння долати тривогу та непевність, яка може бути пов'язану із ситуаціями у навчальному процесі, виховувала б любов до навчання і засвоєння нових знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акутіна С.П. К проблеме классификации семейных духовно-нравственных ценностей // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2009. – № 94. – С. 9–15.
2. Алешина Ю. Е., Борисов И. Ю. Ролевая дифференциация как комплексный показатель межличностных отношений супругов // Вестник МГУ. Серия 14. Психология. – 1989. – № 3. – С. 44–52.
3. Андреева Т. В. Семейная психология: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2004. — 244 с.
4. Андреева Т. В., Пипченко Т. Ю. Потребности женщин и мужчин в брачно-семейных отношениях и отношение к супружеской верности // Ананьевские чтения-2000: Тезисы научно-практической конференции. СПб., 2000.
5. Артемьева Л. И. Гендерные стереотипы (на примере гражданских браков) // Сборник статей по материалам лучших дипломных работ выпускников факультета психологии СПбГУ 2006 года. СПб., 2007.
6. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности//Вопросы психологии. 1989 № 1 с.98)].
7. Виндельбанд В. Прелюдии. – СПб. : Образование, 1993. – 687 с.
8. Голод С.И. Современная семья: плюрализм моделей // Социологический журнал. – 1996. – № 3/4. – С. 99 – 112.
9. Гребенников И. В. Основы семейной жизни. – М.: КСП, 2007.
10. Григорьева Н.С. Проект: «Семейные стратегии современной российской студенческой молодежи». Программа развития ООН [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.undp.ru/index.phtml?iso=RU&lid=2&cmd=news&id=523>
11. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М. : Наука, 1991. – 352 с.

12. Дьюи Дж. Реконструкция в философии. Проблемы человека. – М.: Республика, 2003. – 384 с.
13. Ильин Е. П. Психология взрослости. Питер. - 2012.
14. Ильиных С.А. Семейные ценности молодежи: традиции и трансформации // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. Выпуск № 4-вып. 1 (20) / 2012.
15. Каган В.Е. Вихователю про сексології . М. , 1991. С. 47 .
16. Лидерс А. Г. Семья как психологическая система. Очерки психологии семьи. – Москва – Обнинск: «ИГ – СОЦИН», 2004.
17. Медкова Д. В. Семейные ценности как объект социологического анализа. – Ломоносовские чтения. – 2003. – Том № 2. [Электронный ресурс]. – URL:<http://lib.socio.msu.ru/1/library>.
18. Нестеренко А.И. Динамика семейных ценностей: социологический аспект: Автореф. дис. ... канд. соц. наук. – М., 2006.
19. Овчинникова Ю. Г., Яксина И. А. Временная перспектива и кризисы зрелости // Психология взрослости и старения. 2009. № 2.
20. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 270 с.
21. Постникова М. И. Психология отношений между поколениями: теоретико-методологический аспект. Архангельск, 2010.
22. Почебут Л. Г., Чикер В. А. Организационная социальная психология. СПб., 2000.
23. Проказина Н.В. «Социологическая культура». К вопросу о содержании и интерпретации понятия // Социологические исследования. – 2011. – № 3. – С. 103
24. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И.

- Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др.; Под ред. Е. Г. Силяевой. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. -192 с.
25. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. – М. : Республика, 1998. – 413 с.
26. Романова Е. В., Березина О. Б. Семейно-брачные установки и ценности у пар с различным семейным статусом // Ананьевские чтения-2010: Материалы научной конференции. СПб., 2010.
27. В.А.Семиченко й В.С.Заслуженюк «Психологія та педагогіка сімейного спілкування», 1998 р.-11с.
28. Сатир В. Психотерапия семьи. – СПб., 2000.
29. Статья «Семейные ценности» // Глоссарий терминов / Олифиревич Н. И., Зинкевич-Куземкина Т.А., Велента Т.Ф. Психология семейных кризисов, 2006.
30. Терапия супружеских пар / Перев. с англ. Н. Рассказовой, А. Багрянцевой. - М.: Изд-во Института психотерапии, 2004. - 528 с.
31. Терра Т. К. Самоотношение и удовлетворенность жизнью у мужчин в период взрослости: Автореф. дис.... канд. наук. СПб., 2010.
32. Токарева Ю. А. Отцовство: психологический анализ. Екатеринбург, 2010.
33. Тугаринов В.П. Избранные философские труды. – Л.,1998. – С. 271.
34. Шнейдер Л.Б. Основы семейной психологии: Учебное пособие. – М.: Изд. Московского психолого-социологического института. - Воронеж: Изд. НПО «МОДЭК», 2003. – 928 с.
35. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: Учебное пособие для вузов. 2-е изд.—М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006.— 768 с.

36. Штылева И. В. Сценарий родительства в сценарии жизни подростков // Психология XXI века: Материалы научно-практической конференции СПб., 2008.
37. Харли У. Законы семейной жизни. М., 1992.
38. Яворская А. А., Дмитриева М. В. Ценности личности супругов в различных типах семейных систем. [Электронный ресурс]. – URL: http://psf.grsu.by/Kafedry/02/copy_of_students.
39. Яворская А.А., Дмитриева М.В. Ценности личности супругов в различных типах семейных систем. [Электронный ресурс]. – URL: http://psf.grsu.by/Kafedry/02/copy_of_students.
40. Юнг К. Г. Стадии жизни // Психология зрелости. Самара, 2003.
41. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. – СПб., 2000.
42. Basow S.A. Gender Stereotypes : Traditions and Alternatives . Monterey , 1999. P. 3 .
43. Lenz A. Die Methode des Networking in der Trennungs und Scheidungsberatung // Jahrbuch fuer Erziehungsberatung. – Band 2. – Weinheim, 1996.
44. Minuchin, S., Rosman, B. L., and Baker, L. Psychosomatic Families. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2004.
45. N. S. Jakobson and A. Christensen, Integrative Behavioral Couples Therapy (New York: Norton, 1996).
46. Weakland, J. “Family Therapy as a Research Arena.” Family Process, 2006.

ДОДАТКИ

Додаток А

Дитячий варіант особистісного тесту Р. Кеттела

Перед початком обстеження досліджувані отримують наступну інструкцію:

«Дорогі хлопці(дівчата)! Ми за допомогою даної методики проводимо вивчення вашого характеру і для цього пропонуємо вам відповісти на ряд питань. Вони є перед вами (при початку групового обстеження) або будуть вам зачитані (перед індивідуальних обстеженням). На ці питання не існує «правильних» або «неправильних» відповідей, всі вони з точки зору цінності однакові. Кожен з вас повинен буде вибрати для себе найбільш підходящу відповідь. Всі питання складаються з двох частин, розділених Союзом «або». Познайомившись з питаннями, ви повинні будете вибрати відповідь, яка вам більше всього підходить. У опитувальному листі напроти номера кожного питання є два квадратики, відповідні лівій частини судження (всього, що розташовано до союзу «або») і його правій частині (всього, що розташовується після союзу «або»). Поставте, будь ласка, хрестик (X) в тому із квадратиків, який за розташуванням відповідає обраному вами відповіді, тобто праворуч або ліворуч. У деяких питаннях може не бути відповідей, точно підходять для вас. Тоді потрібно трохи подумати і все ж вибрати з двох можливих цю відповідь, яка більше для вас підходить. Пропускати питання або не вибирати один з двох пропонованих відповідей не дозволяється».

Стимульний матеріал:

Текст особистісного опитувальника Кеттела для хлопчиків

Частина 1

1. Ти швидко справляєшся зі своїми домашніми завданнями.	або	Ти довго виконуєш свої домашні завдання.
2. Якщо над тобою пожартували, ти	або	Якщо над тобою пожартували, то ти

сердишся.		смієшся над жартом разом з жартівником.
3. Ти впевнений, що майже все сам можеш зробити як треба.	або	Ти переконаний, що сам можеш впоратися лише з деякими завданнями.
4. Ти часто здійснюєш помилки.	або	Ти майже ніколи не робиш помилок.
5. У тебе багато друзів.	або	У тебе мало друзів.
6. Інші хлопчики вміють робити більше, ніж ти.	або	Ти можеш зробити стільки ж, як і інші хлопчики.
7. Ти завжди добре запам'ятовуєш імена людей.	або	Трапляється, що ти забуваєш імена людей.
8. Ти багато читаєш.	або	Більшість хлопців читає більше, ніж ти.
9. Коли вчитель вибирає іншого хлопчика для виконання роботи, яку ти хотів би зробити сам, тобі стає прикро.	або	Коли вчитель вибирає другого хлопчика для того, щоб зробити роботу, яку ти сам би хотів зробити, то ти швидко забуваєш про це і не ображаєшся.
10. Ти вважаєш, що всі твої вигадки, ідеї правильні.	або	Ти не впевнений в тому, що всі твої вигадки, ідеї хороші.
11. Ти зазвичай мовчазний.	або	Ти зазвичай багато говориш.
12. Якщо мама на тебе сердиться, то вона неправа.	або	Якщо мама на тебе сердиться, то у тебе виникає відчуття, що ти щось зробив не так.
13. Тобі більше б сподобалося займатися з книгами в бібліотеці.	або	Тобі більше сподобалося б бути капітаном дальнього плавання.
14. Ти можеш увечері довго сидіти спокійно.	або	Ти не можеш увечері довго сидіти спокійно і починаєш соватися.
15. Якщо хлопці розмовляють про якусь місці, яке і ти добре знаєш, то ти теж вступаєш в розмову і починаєш розказувати про нього що-небудь.	або	Якщо хлопці розмовляють про те місце, яке тобі також добре знайоме, то ти не вступаєш в розмову і чекаєш, коли вони закінчать її.
16. Ти цілком зміг би стати космонавтом.	або	Ти думаєш, що стати космонавтом важко і це справа не для тебе.
17. Твоя мама говорить, ти занадто неспокійний і галасливий.	або	Твоя мама говорить, що ти спокійний і тихий.
18. Ти більш охоче слухаєш, як кажуть інші хлопці.	або	Тобі більше подобається не слухати, а розповідати самому.
19. У вільний час ти б краще почитав	або	У вільний час ти б краще пограв у

книгу.		м'яч.
20. Ти завжди обережний у своїх рухах.	або	Буває, що бігаючи, ти зачіпаєш людей і предмети.
21. Ти турбуєшся про те, що тебе можуть покарати.	або	Тебе не хвилює те, що тебе можуть покарати.
22. Коли ти виростеш, тобі більше сподобалося б будувати будинки.	або	Коли ти виростеш, тобі більше хотілося б стати льотчиком.
23. Учитель часто робить тобі зауваження на уроках.	або	Учитель вважає, що ти ведеш себе на уроках так, як треба.
24. Коли твої друзі сперечаються про щось, то ти втручаєшся в їх суперечку.	або	Коли твої друзі сперечаються про щось, то ти зазвичай мовчиш.
25. Коли інші в класі розмовляють і сміються, то ти в цей час можеш спокійно займатися.	або	Коли ти займаєшся, то навколо повинна бути тиша.
26. Ти часто слухаєш передачу «Новини» по телебаченню.	або	Коли по телебаченню починають передавати новини, то тобі стає нудно і ти йдеш займатися чимось іншим.
27. Тебе ображають дорослі.	або	Дорослі тебе добре розуміють.
28. Там, де великий рух транспорту, ти спокійно переходиш вулицю.	або	Ти трохи хвилюєшся, переходячи вулицю в тому місці, де жвавий рух.
29. З тобою часто трапляються великі неприємності.	або	З тобою рідко бувають великі неприємності, частіше - дрібні, незначні.
30. Якщо ти знаєш відповідь на питання, то відразу ж піднімаєш руку на уроці.	або	Якщо ти знаєш відповідь на питання, то чекаєш, коли тебе запитують, а сам руку не піднімаєш.
31. Коли в класі з'являється новачок, то ти знайомишся з ним сам і швидко.	або	Коли в класі з'являється новачок, то ти до нього придивляєшся і знайомишся з ним не відразу.
32. Охочіше ти став би водієм якогось-небудь транспорту (автобуса, таксі).	або	З великим бажанням ти став би лікарем.
33. Ти часто засмучуєшся, коли не збувається те, на що ти розраховуєш.	або	Ти рідко засмучуєшся, якщо не трапляється те, на що ти розраховуєш.
34. Коли хтось із товаришів по класу просить допомогти під час контрольної роботи, ти кажеш, щоб він робив все сам.	або	Коли хтось просить про допомогу під час контрольної роботи, ти допомагаєш, якщо не бачить учитель.

35. Дорослі не звертають на тебе увагу і розмовляють між собою в твоїй присутності.	або	У твоїй присутності дорослі часто припиняють свою розмову і слухають тебе.
36. Якщо ти чуєш сумну історію, то сльози самі собою з'являються у тебе на очах.	або	Якщо ти чуєш сумну історію, то вона тебе не зачіпає.
37. Більшість твоїх планів тобі вдається здійснити.	або	Часом трапляється так, що те, що ти запланував, не відбувається.
38. Коли мама кличе тебе додому, ти йдеш не відразу і ще деякий час продовжуєш грати.	або	Коли мама кличе тебе додому, ти відразу припиняєш гру і йдеш додому.
39. Чи можеш ти вільно встати, не соромлячись, в класі і що завгодно розповісти.	або	Коли потрібно що-небудь розповісти всьому класу, ти боїшся, бентежишся.
40. Сподобалося б тобі залишатися вдома з малими дітьми.	або	Тобі не сподобалося б залишатися вдома з малими дітьми.
41. Буває так, що тобі сумно і самотньо.	або	Не буває так, щоб тобі було самотньо і сумно.
42. Уроки вдома ти робиш в різний час дня, коли як.	або	Уроки вдома ти завжди робиш строго в певний час дня.
43. Тобі добре живеться.	або	Тобі живеться зовсім не добре.
44. З великим задоволенням ти відправився б за місто помилуватися красивою природою.	або	З великим задоволенням ти відправився б на виставку сучасних машин.
45. Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти зберігаєш спокій і гарний настрій.	або	Якщо тебе лають, роблять зауваження, то ти сильно засмучуєшся.
46. Швидше тобі сподобалося б працювати на кондитерській фабриці.	або	Швидше тобі сподобалося б працювати вчителем.
47. Коли хлопці в класі шумлять, то ти завжди сидиш тихо.	або	Коли хлопці в класі шумлять, то ти шумиш разом з ними.
48. Якщо тебе штовхають в автобусі, то ти не реагуєш на це і вважаєш, що нічого серйозного не відбулося.	або	Якщо тебе штовхають в автобусі, то це тебе сердитий і дратує.
49. Тобі траплялося робити щось таке, чого не було б робити.	або	Тобі не траплялося робити таке, що не слід було б робити.
50. Ти віддаєш перевагу друзів, які люблять балуватися, бігати, пустувати.	або	Ти віддаєш перевагу друзям, яким подобаються більш серйозні справи.

51. Ти відчуваєш занепокоєння, роздратування, коли доводиться сидіти тихо і чекати, поки щось почнеться.	або	Тобі не доставляє особливого занепокоєння довге очікування чого-небудь.
52. Охочіше ти зараз ходив би до школи.	або	Охочіше ти зараз поїхав би подорожувати в автомобілі.
53. Буває іноді, що ти злишся на всіх.	або	Ти завжди всім задоволений.
54. Який учитель тобі подобається більше: м'який і поблажливий.	або	Тобі більше подобається строгий учитель.
55. В домі ти їси все, що пропонують.	або	В домі ти протестуєш, коли тебе годують тим, що тобі не хочеться.

Частина 2

1. Майже всі до тебе добре ставляться.	або	До тебе добре ставляться тільки деякі люди.
2. Коли ти вранці прокидаєшся, то часто буваєш сонним і млявим.	або	Коли ти прокидаєшся вранці, то буваєш бадьорим і тобі відразу хочеться веселитися.
3. Ти звичайно закінчуєш свою роботу швидше інших.	або	Ти звичайно виконуєш свою роботу довше, ніж інші.
4. Ти іноді буваєш не впевнений у собі.	або	Ти завжди впевнений у собі.
5. Ти завжди радієш, коли бачиш своїх шкільних друзів.	або	Іноді тобі не хочеться нікого бачити.
6. Чи говорить тобі мама, що ти все робиш занадто повільно.	або	Мама тобі каже, що ти все робиш швидко.
7. Іншим дітям завжди подобається те, що ти пропонуєш.	або	Іншим дітям не завжди подобається те, що ти пропонуєш.
8. У школі ти все виконуєш точно так, як вимагають.	або	У школі твої однокласники виконують вимоги краще, ніж ти.
9. Ти думаєш, що інші діти намагаються тебе перехитрити.	або	Ти думаєш, що інші діти ставляться до тебе по-дружньому.
10. Ти завжди робиш все добре.	або	Бувають дні, коли у тебе нічого не виходить.
11. Ти під час уроку сидиш спокійно.	або	Ти під час уроку любиш покрутитися.
12. Ти іноді заперечуєш своїй мамі.	або	Ти не заперечуєш своїй мамі, побоюючись її.
13. Тобі більше подобається кататися на лижах в парку, в лісі.	або	Тобі більше подобається кататися на лижах з високих гір.

14. Ти вважаєш, що завжди ввічливий.	або	Ти вважаєш, що іноді буваєш неввічливим.
15. Кажуть, що з тобою важко домовитися про що-небудь, ти любиш наполягати на своєму.	або	З тобою легко домовитися, ти любиш погоджуватися.
16. Чи обмінювався ти з ким-небудь з хлопців своїми речами (олівцем, лінійкою, ручкою).	або	Ти ніколи не обмінювався з друзями своїми речами.
17. Чи хочеться тобі бути іноді неслухняним.	або	У тебе ніколи не виникає бажання бути неслухняним.
18. Твоя мама робить все краще, ніж ти.	або	Часто ти робиш різні речі краще, ніж мама.
19. Якби ти був дикою твариною, то сподобалося б тобі стати швидкісним конем.	або	Якби ти став дикою твариною, то швидше за все був би левом.
20. Коли тобі повідомляють приємну новину, ти радієш, але при цьому ведеш себе спокійно.	або	Коли тобі повідомляють приємну новину, тобі від радості хочеться кричати і стрибати.
21. Якщо хтось до тебе ставиться не дуже добре, то ти прощаєш йому це.	або	Якщо до тебе хтось недобре відноситься, то ти так само ставишся до нього.
22. Тобі більше сподобалося б в басейні плавати.	або	Тобі більше сподобалося б в басейні пірнати.
23. Учитель іноді говорить, що ти недостатньо уважний і допускаєш багато помилок в зошиті.	або	Учитель каже, що ти досить уважний і не допускаєш помилок в своєму зошиті.
24. У суперечках ти у що б то не стало прагнеш довести свою правоту.	або	У суперечках ти намагаєшся зрозуміти свого співрозмовника і готовий йому поступитися, якщо він правий і навіть якщо не правий.
25. Ти краще послухав би історію про війну.	або	Ти краще послухав би історію про життя тварин.
26. Ти завжди допомагаєш новим учням, які прийшли до вас у клас.	або	Ти рідко допомагаєш новим учням, зазвичай це роблять інші.
27. Ти довго пам'ятаєш про свої неприємності.	або	Ти швидко забуваєш про свої неприємності.
28. У грі ти з великим задоволенням би зображував пілота надзвукового літака.	або	У грі ти з великим задоволенням зображував би відомого письменника.
29. Якщо мама тебе насварила, ти	або	Якщо мама тебе насварила, то

стаєш сумним.		настрій у тебе майже ніколи не псується.
30. Ти завжди збираєш свій портфель з вечора.	або	Буває так, що ти збираєш свій портфель тільки вранці, перед самим виходом до школи.
31. Тебе вчитель часто хвалить.	або	Учитель тебе рідко хвалить.
32. Чи можеш ти взяти в руки павука?	або	Ти не в змозі взяти павука в руки.
33. Ти часто ображаєшся.	або	Ти рідко ображаєшся.
34. Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти відразу ж йдеш спати.	або	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти не хочеш цього робити і продовжуєш грати.
35. Ти соромишся, коли тобі доводиться розмовляти з незнайомою людиною.	або	Ти зовсім не бентежишся, коли доводиться розмовляти з незнайомою людиною.
36. Ти швидше б став художником.	або	Ти швидше б став мисливцем.
37. У тебе все вдало виходить.	або	У тебе бувають невдачі.
38. Якщо ти не зрозумів умову задачі, то завжди звертаєшся до товариша за роз'ясненням.	або	Якщо ти не зрозумів умову задачі, то звертаєшся до вчителя.
39. Чи можеш ти розповісти смішну історію так, щоб всі сміялися.	або	Ти не можеш розповісти історію так, щоб всі сміялися.
40. Після уроку тобі хочеться деякий час побути біля вчителя.	або	Після уроку тобі хочеться відразу ж іти гуляти в коридор.
41. Іноді ти сидиш без діла і тому відчуваєш себе погано.	або	Такого з тобою майже ніколи не буває.
42. По дорозі зі школи ти зупиняєшся пограти.	або	Після школи ти відразу ж йдеш додому.
43. Твої батьки завжди вислуховують тебе.	або	Твої батьки майже ніколи тебе не вислуховують.
44. Тобі сумно, коли ти не можеш вийти з дому.	або	Тобі байдуже, коли ти не в змозі вийти з дому.
45. У тебе мало різного роду труднощів.	або	У тебе багато різного роду труднощів.
46. У вільний час ти краще сходиш би в кіно.	або	У вільний час ти краще садив би дерева у дворі.
47. Ти більш охоче розповіси мамі про свої шкільні справи.	або	Ти більш охоче розповіси про екскурсію, прогулянку.
48. Якщо друзі беруть твої речі без	або	Якщо друзі беруть твої речі без

попиту, то ти вважаєш, що в цьому немає нічого особливого.		попиту, то ти сердишся на них.
49. Ти звичайно здригаєшся при несподіваному звуці.	або	Ти спокійно озирася і намагаєшся встановити, що сталося.
50. Тобі більше подобається, коли ви з хлопцями розповідаєте щось один одному.	або	Тобі більше подобається грати зі своїми друзями.
51. Чи підвищуєш ти голос в розмові, коли сильно хвилюєшся?	або	Ти ніколи не підвищуєш голос під час розмови і говориш спокійно.
52. Охочіше ти пішов би на урок.	або	Охочіше ти подивився б матч з футболу.
53. Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі заважають сторонні розмови.	або	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі не заважають сторонні розмови.
54. Тобі буває важко в школі.	або	Тобі не буває в школі важко.
55. Якщо тебе вдома чимось розлютили, то ти не звертаєш уваги і спокійно виходиш з кімнати.	або	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то, виходячи з кімнати, ти можеш грюкнути дверима.

Текст особистісного опитувальника Кеттела для дівчаток

Частина 1

1. Ти швидко справляєшся зі своїми домашніми завданнями.	або	Ти довго виконуєш свої домашні завдання.
2. Якщо над тобою пожартували, ти трохи сердишся.	або	Якщо над тобою пожартували, ти сприймаєш це з гумором, і разом з усіма смієшся.
3. Ти впевнена, що майже все можеш робити так, як треба.	або	Ти переконана, що можеш впоратися тільки з деякими завданнями.
4. Ти часто здійснюєш помилки.	або	Ти майже не робиш помилок.
5. У тебе багато друзів.	або	У тебе мало друзів.
6. Інші дівчатка вміють робити більше, ніж ти.	або	Інші дівчатка вміють робити те ж саме, що й ти.
7. Ти завжди добре запам'ятовуєш імена людей.	або	Трапляється, що ти погано запам'ятовуєш імена людей.
8. Ти багато читаєш.	або	Більшість дівчат читають більше, ніж ти.
9. Коли вчитель вибирає іншу дівчинку для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, то тобі	або	Коли вчитель вибирає для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, іншу дівчинку, то ти швидко забуваєш

стає прикро.		про це і не ображаєшся.
10. Ти вважаєш, що твої пропозиції, ідеї, вигадки завжди хороші й правильні.	або	Ти вважаєш, що твої ідеї, пропозиції та вигадки не завжди правильні.
11. Ти зазвичай мовчазна.	або	Ти зазвичай балакуча.
12. Якщо мама на тебе сердиться, то вона не права.	або	Якщо мама на тебе сердиться, то у тебе виникає відчуття, що ти щось зробила неправильно.
13. Тобі сподобалося б більше займатися з книгами в бібліотеці.	або	Тобі більше сподобалося б бути капітаном дальнього плавання.
14. Ти можеш ввечері досить довго сидіти спокійно.	або	Ти не можеш увечері довго сидіти спокійно і починаєш соватися.
15. Якщо дівчинки розмовляють про якесь місце, яке ти добре знаєш, то ти теж включаєшся в розмову, перебиваючи їх.	або	Якщо дівчинки розмовляють про якесь знайоме тобі місце, то ти їх не перебиваєш і чекаєш, коли вони закінчать говорити.
16. Ти змогла б стати космонавткою.	або	Ти не змогла б стати космонавткою.
17. Твоя мама говорить, що ти занадто неспокійна і непосидюча.	або	Твоя мама говорить, що ти тиха і спокійна.
18. Ти більш охоче слухаєш, як розповідають інші.	або	Тобі більше подобається розповідати самій.
19. У вільний час ти краще почитала б книгу.	або	У вільний час ти краще б пограла в м'яч.
20. Ти завжди обережна у своїх рухах.	або	Буває так, що, бігаючи, ти зачіпаєш речі і інших людей.
21. Ти турбуєшся, що тебе можуть за щось покарати.	або	Тебе ніколи не хвилює те, що тебе за щось можуть покарати.
22. Коли ти виростеш, то тобі більше сподобалося б будувати будинки.	або	Коли ти виростеш, то тобі більше хотілося б стати пілотом або стюардесою.
23. Учитель часто робить тобі зауваження на уроках.	або	Учитель рідко робить тобі зауваження на уроках.
24. Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай втручаєшся в їх суперечку.	або	Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай мовчиш.
25. Ти можеш займатися, коли інші в класі розмовляють, сміються.	або	Ти не можеш займатися, коли інші в класі сміються або розмовляють.
26. Ти любиш слухати «Новини» по телевізору.	або	Коли починають передавати «Новини», ти не дивишся телевізор і

		віддаєш перевагу займатися чимось іншим.
27. Тебе ображають дорослі.	або	Дорослі тебе добре розуміють.
28. Ти спокійно переходиш вулицю там, де великий рух транспорту.	або	Ти трохи боїшся переходити вулицю там, де великий рух транспорту.
29. З тобою нерідко трапляються великі неприємності.	або	З тобою рідко трапляються великі неприємності.
30. Якщо ти знаєш відповідь, то відразу ж піднімаєш руку.	або	Якщо ти знаєш відповідь, то піднімеш руку і відповідаєш тільки тоді, коли тебе викличуть.
31. Коли в клас приходить новенька, то ти з нею знайомишся так само швидко, як і інші дівчата.	або	Коли в клас приходить новенька, то ти не поспішаєш знайомитися з нею і робиш це однією з останніх.
32. Охочіше ти стала б водієм якого-небудь транспорту (автобуса, тролейбуса, таксі).	або	Охочіше ти стала б лікарем.
33. Ти часто засмучуєшся, коли щось не виходить.	або	Ти рідко засмучуєшся, коли у тебе щось не виходить.
34. Коли хтось із дітей просить допомогти на контрольній роботі, то ти кажеш, щоб він робив все сам.	або	Коли хтось із товаришів просить йому допомогти під час контрольної, то ти допомагаєш, якщо не бачить учитель.
35. Дорослі не звертають на тебе увагу і розмовляють в твоїй присутності.	або	Дорослі в твоїй присутності звертають на тебе увагу і починають розмовляти з тобою.
36. Якщо ти чуєш сумну історію, то сльози навертаються на твої очі.	або	Якщо ти чуєш якусь сумну історію, то це ніяк не зачіпає тебе.
37. Більшість твоїх планів тобі вдається здійснити.	або	Більшу частину твоїх планів тобі не вдається здійснити так, як це було задумано.
38. Коли мама кличе тебе додому з вулиці, ти йдеш не відразу, але продовжуєш деякий час ще грати.	або	Коли мама кличе з вулиці додому, ти йдеш відразу ж.
39. Чи можеш ти, не соромлячись, встати в класі і перед усіма розповісти якусь історію.	або	Коли потрібно встати перед усім класом і що-небудь розповісти, то ти завжди боїшся і бентежишся.
40. Тобі подобається залишатися з маленькими дітьми.	або	Тобі не подобається залишатися з маленькими дітьми.
41. Буває так, що тобі самотньо і сумно.	або	Не буває так, щоб тобі було сумно і самотньо.
42. Уроки вдома ти робиш завжди в	або	Уроки вдома ти завжди робиш в один

різний час дня.		і той же час.
43. Тобі добре живеться.	або	Тобі погано живеться.
44. З великим задоволенням ти вирушила б за місто помилуватися красивою природою.	або	З великим задоволенням ти вирушила б на виставку нових товарів.
45. Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти не засмучуєшся, зберігаєш спокій і гарний настрій.	або	Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти сильно засмучуєшся.
46. Швидше тобі сподобалося б працювати на кондитерській фабриці.	або	Тобі швидше сподобалося б бути вчителькою.
47. Коли дівчата в класі шумлять, то ти сидиш тихо.	або	Коли дівчата в класі шумлять, то ти шумиш разом з ними.
48. Якщо тебе штовхають в автобусі, то ти не звертаєш на це увагу і вважаєш, що нічого особливого не сталося.	або	Коли тебе штовхають в автобусі, то ти злишся.
49. Тобі траплялося робити щось таке, чого не було б робити.	або	Тобі не траплялося робити такого, що не слід було б робити.
50. Ти віддаєш перевагу друзям, які люблять побалуватися, побігати, побешкетувати.	або	Ти віддаєш перевагу друзям, які поводяться серйозно.
51. Ти відчуваєш стан занепокоєння, роздратування, коли доводиться тихо чекати, поки щось почнеться.	або	Довге очікування чогось не приносить тобі ніякого занепокоєння.
52. Ти зараз охочіше б ходила до школи.	або	Ти зараз охочіше б поїхала подорожувати на автомобілі.
53. Буває, що ти злишся на всіх.	або	Ти завжди і всім задоволена.
54. Тобі б більше сподобався м'який, поблажливий учитель.	або	Тобі більше б сподобався, строгий вчитель.
55. В дома ти їси все, що тобі пропонують.	або	В дома ти їси тільки те, що тобі хочеться, і протестуєш, коли дають їжу, яку ти не любиш.

Частина 2

1. До тебе майже всі добре ставляться.	або	До тебе добре ставляться тільки деякі люди.
2. Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе сонною і млявою.	або	Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе бадьорою і веселою.
3. Ти звичайно закінчуєш свою	або	Ти звичайно закінчуєш свою роботу

роботу швидше, ніж інші.		після того, як інші її виконають.
4. Ти іноді буваєш невпевненою в собі.	або	Ти завжди впевнена в собі.
5. Ти завжди радієш, коли бачиш своїх шкільних друзів.	або	Іноді тобі не хочеться нікого бачити.
6. Тобі мама каже, що ти занадто повільна.	або	Тобі мама каже, що ти все робиш швидко.
7. Іншим дітям подобається те, що ти пропонуєш.	або	Іншим дітям не завжди подобається те, що ти пропонуєш.
8. У школі ти виконуєш все точно так, як вимагають.	або	У школі багато твої однокласники краще виконують вимоги, ніж ти.
9. Ти думаєш, що всі діти намагаються тебе перехитрити.	або	Ти думаєш, що всі діти не намагаються це робити і ставляться до тебе по-дружньому.
10. Ти завжди все робиш добре.	або	Бувають дні, коли у тебе нічого не виходить.
11. Під час уроку ти сидиш спокійно.	або	Під час уроку ти любиш покрутитися.
12. Ти іноді заперечуєш своїй мамі.	або	Ти завжди погоджуєшся зі своєю мамою, побоюючись її.
13. Тобі більше подобається кататися на лижах в парку, в лісі.	або	Тобі більше подобається кататися на лижах з гір.
14. Ти вважаєш, що ти завжди ввічлива.	або	Ти вважаєш, що іноді буваєш недостатньо ввічливою.
15. Кажуть, що з тобою важко домовитися, ти любиш наполягати на своєму.	або	Кажуть, що з тобою легко мати справу, ти поступаєшся, йдеш назустріч іншим.
16. Ти обмінювалася з ким-небудь з дівчат своїми речами.	або	Ти цього ніколи не робила.
17. Тобі хочеться іноді бути неслухняною.	або	У тебе ніколи не виникає бажання бути неслухняною.
18. Твоя мама все робить краще, ніж ти.	або	Часто твої пропозиції бувають краще, ніж мамині.
19. Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати швидкісним конем.	або	Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати тигрицею.
20. Коли тобі повідомляють приємну новину, ти спокійно радієш.	або	Коли тобі повідомляють приємну новину, тобі хочеться стрибати від радості.
21. Якщо хтось до тебе ставиться не	або	Якщо хтось ставиться до тебе

дуже добре, то ти не ображаєшся і прощаєш йому це.		недобре, то ти так само ставишся до нього.
22. Тобі більше сподобалося б в басейні плавати.	або	Тобі більше сподобалося б в басейні пірнати з вишки.
23. Учитель каже, що ти недостатньо уважна і допускаєш багато помилок в зошиті.	або	Учитель каже, що ти завжди достатньо уважна і не допускаєш помилок в зошиті.
24. У суперечках ти у що б то не стало прагнеш довести іншим свою правоту.	або	У суперечках ти не прагнеш доводити свою правоту і спокійно поступаєшся іншим.
25. Ти краще послухала б яку-небудь історію про війну.	або	Ти краще послухала б історію з життя тварин.
26. Ти завжди допомагаєш новим учням, які прийшли до вас у клас.	або	Зазвичай новим учням у вашому класі допомагають інші, а не ти.
27. Про свої неприємності ти довго не можеш забути.	або	Ти швидко забуваєш про свої неприємності.
28. Тобі більше сподобалося б шити вбрання.	або	Тобі більше сподобалося б бути балериною.
29. Якщо мама тебе насварила, ти стаєш сумною.	або	Якщо мама тебе насварила, то у тебе майже ніколи не псується настрої.
30. Ти завжди збираєш свій портфель з вечора.	або	Буває так, що ти збираєш свій портфель тільки вранці, перед самим відходом до школи.
31. Тебе вчитель часто хвалить.	або	Учитель тебе хвалить дуже рідко.
32. Ти спокійно можеш доторкнутися до павука.	або	Павук тобі дуже неприємний, і ти не в змозі до нього доторкнутися.
33. Ти часто ображаєшся.	або	Трапляється дуже рідко, щоб ти на кого-небудь ображалася.
34. Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти відразу ж йдеш в ліжко.	або	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти йдеш в ліжко не відразу і продовжуєш грати.
35. Ти завжди бентежишся, коли доводиться розмовляти з незнайомими людьми.	або	Ти майже ніколи не бентежишся, коли тобі доводиться розмовляти з незнайомими людьми.
36. Ти швидше воліла б стати художником.	або	Ти швидше воліла б бути хорошим перукарем.
37. У тебе все вдало виходить.	або	У тебе бувають невдачі.
38. Якщо ти не зрозуміла умову завдання, ти звертаєшся за роз'ясненням до кого-небудь із	або	Якщо ти не зрозуміла умову задачі, то ти звертаєшся за роз'ясненням до вчителя.

дівчат.		
39. Ти можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.	або	Ти не можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.
40. Після уроку тобі завжди хочеться деякий час побувати біля вчителя.	або	Після уроку тобі завжди хочеться швидше вийти з класу і погуляти в коридорі.
41. Іноді ти сидиш без діла і відчуваєш себе погано.	або	Такого з тобою ніколи не буває.
42. По дорозі зі школи додому ти зупиняєшся пограти.	або	По дорозі зі школи ти не зупиняєшся пограти і відразу йдеш додому.
43. Твої батьки завжди вислуховують тебе.	або	Твої батьки часто сильно зайняті і не вислуховують тебе.
44. Коли ти не можеш вийти з дому, то тобі буває від цього сумно.	або	Коли ти не можеш вийти з дому, то це тебе не засмучує.
45. У тебе мало труднощів у житті.	або	У тебе багато труднощів у житті.
46. У вільний час ти краще пішла б у кіно.	або	У вільний час ти краще пішла б садити квіти і дерева у дворі.
47. Ти більш охоче розповіси мамі про свої шкільні справах.	або	Ти більш охоче розповіси мамі про прогулянки, екскурсії.
48. Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти вважаєш, що в цьому немає нічого особливого.	або	Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти сердишся на них за це.
49. Ти звичайно здригаєшся при несподіваному звуці.	або	Ти просто озиряєшся при несподіваному звуці.
50. Тобі більше подобається, коли ви з дівчатками розповідаєте щось один одному.	або	Тобі більше подобається грати з дівчатками в щось.
51. Ти підвищуєш голос в розмові, коли схвильована.	або	Ти завжди розмовляєш спокійно.
52. Ти більш охоче пішла б на урок.	або	Ти більш охоче подивилася б виступ фігуристів.
53. Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі заважають сторонні розмови.	або	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то ти не помічаєш сторонніх розмов.
54. Тобі буває в школі важко.	або	Тобі в школі завжди легко.
55. Якщо тебе вдома чимось розлютили, то ти спокійно виходиш з кімнати.	або	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то виходячи з кімнати, ти можеш грюкнути дверима.

Типологія мотивів навчання «Драбинка мотивів» (А.І.Божовіч, І.К.Маркова)

Інструкція до тесту:

Давай побудуємо драбинку, яка називається «Навіщо я вчуся». Прочитай, що написано на картках (написано, навіщо школярі вчаться в школі). Але нас цікавить не те, для чого всі вчаться, а для чого вчишся ти сам, що для тебе найголовніше.

Вибери картку, де написано найголовніше. Це буде перша сходинка. З решти карток знову вибери ту, де написано найголовніше, - це друга сходинка (поклади її нижче першої). Продовжуй будувати самотійно.

Учням пред'являються на окремих картках наступні 8 тверджень, відповідні 4 пізнавальним і 4 соціальними мотивами:

тестовий матеріал

1. Я вчуся для того, щоб все знати.
2. Я вчуся, тому що мені подобається процес навчання.
3. Я вчуся для того, щоб отримувати хороші оцінки.
4. Я вчуся для того, щоб навчитися самому вирішувати завдання.
1. Я вчуся, щоб бути корисним людям.
2. Я вчуся, щоб учитель був задоволений моїми успіхами.
3. Я вчуся, щоб своїми успіхами радувати батьків.
4. Я вчуся, щоб за мої успіхи мене поважали товариші.

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса

Інструкція: "Зараз Вам буде запропонований опитувальник, який складається з питань про те, як Ви себе почуваєте в школі. Намагайтеся відповідати щиро і правдиво, тут немає вірних або невірних, хороших чи поганих відповідей. Над питаннями довго не замислюйтесь.

Відповідаючи на питання, записуйте його номер і відповідь "+", якщо Ви згодні з ним, або "-", якщо не згодні".

Текст опитувальника.

1. Чи важко тобі триматися на одному рівні з усім класом?
2. хвилюєшся ти, коли вчитель говорить, що збирається перевірити, наскільки ти знаєш матеріал?
3. Чи важко тобі працювати в класі так, як цього хоче вчитель?
4. Чи сниться тобі часом, що вчитель в люті від того, що ти не знаєш урок?
5. Чи траплялося, що хто-небудь з твого класу бив або ударяв тебе?
6. Чи часто тобі хочеться, щоб вчитель не поспішав при поясненні нового матеріалу, поки ти не зрозумієш, що він говорить?
7. Чи сильно ти хвилюєшся при відповіді або виконанні завдання?
8. Чи трапляється з тобою, що ти боїшся висловлюватися на уроці, тому що боїшся зробити дурну помилку?
9. Чи тремтять у тебе коліна, коли тебе викликають відповідати?
10. Чи часто твої однокласники сміються над тобою, коли ви граєте в різні ігри?
11. Чи трапляється, що тобі ставлять нижчу оцінку, ніж ти очікував?
12. Чи хвилює тебе питання про те, чи не залишать тебе на другий рік?
13. Намагаєшся чи ти уникати ігор, в яких робиться вибір, тому що тебе, як правило, не вибирають?
14. Чи буває часом, що ти весь тремтиш, коли тебе викликають відповідати?

15. Чи часто у тебе виникає відчуття, що ніхто з твоїх однокласників не хоче робити те, чого хочеш ти?
16. Чи сильно ти хвилюєшся перед тим, як почати виконувати завдання?
17. Чи важко тобі отримувати такі позначки, яких чекають від тебе батьки?
18. Чи боїшся ти часом, що тобі стане дурно в класі?
19. Чи будуть твої однокласники сміятися над тобою, ти зробиш помилку при відповіді?
20. Чи схожий ти на своїх однокласників?
21. Виконавши завдання, турбуєшся ти про те, чи добре з ним впорався?
22. Коли ти працюєш в класі, чи впевнений ти в тому, що все добре запам'ятаєш?
23. Чи сниться тобі іноді, що ти в школі і не можеш відповісти на запитання вчителя?
24. Чи вірно, що більшість хлопців ставиться до тебе по-дружньому?
25. Працюєш ти більш ретельно, якщо знаєш, що результати твоєї роботи будуть порівнюватися в класі з результатами твоїх однокласників?
26. Чи часто ти мрієш про те, щоб поменше хвилюватися, коли тебе запитують?
27. Чи боїшся ти часом вступати в суперечку?
28. Чи відчуваєш ти, що твоє серце починає сильно битися, коли вчитель говорить, що збирається перевірити твою готовність до уроку?
29. Коли ти отримуєш гарні оцінки, чи думає хто-небудь з твоїх друзів, що ти хочеш вислужитися?
30. Чи добре ти себе відчуваєш з тими з твоїх однокласників, до яких хлопці ставляться з особливою увагою?
31. Чи буває, що деякі хлопці в класі говорять щось, що тебе зачіпає?
32. Як ти думаєш, втрачають чи розташування ті з учнів, які не справляються з навчанням?

33. Чи схоже на те, що більшість твоїх однокласників не звертають на тебе увагу?
34. Чи часто ти боїшся виглядати безглуздо?
35. Чи задоволений ти тим, як до тебе ставляться вчителі?
36. Чи допомагає твоя мама в організації вечорів, як інші мами твоїх однокласників?
37. Чи хвилювало тебе коли-небудь, що думають про тебе оточуючі?
38. сподіваєшся ти в майбутньому вчитися краще, ніж раніше?
39. Чи вважаєш ти, що одягаєшся в школу так само добре, як і твої однокласники?
40. Чи часто ти замислюєшся, відповідаючи на уроці, що думають про тебе в цей час інші?
41. Чи володіють здібні учні якимись особливими правами, яких немає у інших хлопців у класі?
42. Зляться чи деякі з твоїх однокласників, коли тобі вдається бути краще їх?
43. Чи задоволений ти тим, як до тебе ставляться однокласники?
44. Чи добре ти себе почуваєш, коли залишаєшся один на один з учителем?
45. Висміюють чи часом твої однокласники твою зовнішність і поведінку?
46. Чи думаєш ти, що турбуєшся про свої шкільні справи більше, ніж інші хлопці?
47. Якщо ти не можеш відповісти, коли тебе запитують, чи відчуваєш ти, що ось-ось заплачешся?
48. Коли ввечері ти лежиш у ліжку, думаєш ти часом з занепокоєнням про те, що буде завтра в школі?
49. Працюючи над важким завданням, чи відчуваєш ти часом, що зовсім забув речі, які добре знав раніше?
50. Тремтить чи злегка твоя рука, коли ти працюєш над завданням?

51. Чи відчуваєш ти, що починаєш нервувати, коли вчитель говорить, що збирається дати класу завдання?
52. Чи лякає тебе перевірка твоїх знань у школі?
53. Коли вчитель говорить, що збирається дати класу завдання, чи відчуваєш ти страх, що бракує часу з ним?
54. Чи снилося тобі часом, що твої однокласники можуть зробити те, чого не можеш ти?
55. Коли вчитель пояснює матеріал, здається тобі, що твої однокласники розуміють його краще, ніж ти?
56. Чи турбує ти по дорозі в школу, що вчитель може дати класу перевірочну роботу?
57. Коли ти виконуєш завдання, чи відчуваєш ти зазвичай, що робиш це погано?
58. Тремтить чи злегка твоя рука, коли вчитель просить зробити завдання на дошці перед усім класом?

КЛЮЧ ДО ПИТАНЬ

- 1 - 7 13- 19- 25 + 31 - 37- 43 + 49- 55-
- 2 _ 8- 14- 20 + 26- 32- 38 + 44 + 50- 56-
- 3 9- 15- 21 - 27- 33- 39 + 45- 51 - 57-
- 4- 10- 16- 22 + 28- 34- 40- 46- 52- 58-
- 5 11 + 17- 23- 29- 35 + 41 + 47- 53-
- 6 12- 18- 24 + 30 + 36 + 42 - 48- 54-

Методика діагностики самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Парафіян

Інструкція

Будь-яка людина оцінює свої здібності, можливості, характер та ін. Рівень розвитку кожної якості, сторони людської особистості можна умовно зобразити вертикальною лінією, нижня точка якої символізуватиме найнижчий розвиток, а верхня - найвище. На наступній сторінці зображені сім таких ліній. Вони позначають:

- 1) здоров'я;
- 2) розум, здібності;
- 3) характер;
- 4) авторитет у однолітків;
- 5) уміння багато робити своїми руками, умілі руки;
- 6) зовнішність;
- 7) впевненість у собі.

Під кожною лінією написано, що вона означає. На кожній лінії рисою (-) відзначте, як ви оцінюєте розвиток у себе цієї якості, сторони вашої особи в даний момент часу. Після цього хрестиком (x) відзначте, при якому рівні розвитку цих якостей ви були б задоволені собою або відчули гордість за себе.

Завдання

Зображено сім ліній, довжина кожної - 100 мм, із зазначенням верхній, нижній крапок і середини шкали. При цьому верхня і нижня точки відрізняються помітними рисами, середина - ледь помітною крапкою. Методика може проводитися як фронтально - з цілим класом (або групою), так і індивідуально. При фронтальній роботі необхідно перевірити, як кожен учень заповнив першу шкалу. Треба переконатися, чи правильно застосовуються

запропоновані значки, відповіді на питання. Після цього випробовуваний працює самостійно. Час, що відводиться на заповнення шкали разом з читанням інструкції, 10-12 хв.

Обробка результатів

Обробка проводиться по шести шкалах (перша, тренувальна - "здоров'я" - не враховується). Кожна відповідь виражається в балах. Як вже зазначалося раніше, розміри кожної шкали 100 мм, відповідно до цього відповіді школярів отримують кількісну характеристику (напр., 54 мм = 54 балам).

По кожній з шести шкал визначити:

- а) рівень домагань - відстань в мм від нижньої точки шкали ("Про") до знаку "х";
- б) висоту самооцінки - від "0" до знаку "х";
- в) значення розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою - відстань від знаку "х" до знаку "-", якщо рівень домагань нижче самооцінки, він виражається негативним числом.